

2015 • 2

LXVIII. évfolyam • február

művelődés

közművelődési havilap

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Benkő Judit
Egyed Ákos
Guttman Szabolcs
Kása Zoltán
Kötő József
Péter István
Pozsony Ferenc
Székely Sebestyén
Széman Péter
Szikszai Mária

A szerkesztőség:

Dáné Tibor Kálmán (főszerkesztő)
Benkő Levente
Péter János

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 - 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Kolcza Mátyás Barna

Nyomdai munkálatok:

IDEA és GLORIA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 3 lej

Tartalom

Péter István: Elduruló vicc 3

közösség

Fleisz János: Hagyomány és civil építkezés 4
Vass Tibor: „...a Dnyeper partján ütöttek tábor” 7

színpad

Palocsay Kisó Kata: Bábszínház az egész világ (11.) 13

kibeszélő

Laczkó Vass Róbert: Nyitott szemmel XV., Amerika Janus-arca – 1. rész. 16

enciklopédia

Egyed Ákos: Gábor Áron szerepe Háromszék önvédelmi harcában 1848–49-ben. . 20

könyvesház

Vallasek Júlia: Milyen színű a valószínű? 25

tudomány

Serestély Zsolt: Interdiszciplinaritás: gyógyszer a szakbarbárság ellen 26
Sas Péter: „...nagyon érdekelnek úgy Kolozsvár, mint a te dolgaid.” 29

Lapszámunk szerzői:

Egyed Ákos – akadémikus, történészprofesszor, Kolozsvár
Fleisz János – történész, egyetemi magántanár, Nagyvárad
Laczkó Vass Róbert – színművész, Kolozsvár
Palocsay Kisó Kata – egyetemi adjunktus, Kolozsvár
Péter István – lelkész, egyetemi asszisztens, Kolozsvár
Sas Péter – művelődéstörténész, Budapest
Serestély Zsolt – doktorandusz, Kolozsvár
Vallasek Júlia – irodalomtörténész, egyetemi adjunktus, Kolozsvár
Vass Tibor – építészmérnök, a Magyarok Kijevi Egyesületének elnöke, Kijev

A címlapon Hatházi András felvétele.

A hátsó borító felvételét Albert Levente készítette.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megyei Tanács

Médiapartnerek:

www.szabadsag.ro
Szabadság

Paprika Rádió
Fülön csíp.
95,1 fm

Eldurvuló vicc

I fjúkorom egyik ajándékának tekintem, hogy minőségi humoristák szellemes élcelődései csiszolgatták humorérzékemet. „Most éppen kabarét, friss kabarét recseg a készülék, hallgatják ifiak és ugyebár, hallják a vén szülék...” – recsegte havonta egyszer a kabaréhétfő szignálja a Kossuth Rádióban, de mindenki a szilveszteri kabarét várta, amelyik egy évre való mosolyognivalót is képes volt átsugározni, nemzedékeket kötve össze az igazi humor hullámhosszán. Néha csodálkoztunk, hogy egyik-másik humorista minden cenzúra ellenére keményen beszólt vezető politikusoknak is, de a legtöbb humoros történetben legtöbbször magára ismerhetett a hallgató. Ha mégis úgy éreztük, hogy valami „túlságosan bő” vagy „nem ránk szabták”, úgy a Ludas Matyi humorlap bőven szolgáltatott olyan karikatúrát, viccet, tréfás történetet, ami akár velünk is megtörténhetett volna. Persze, ha hozzájutottunk ezekhez az „irredenta lapokhoz”. Ha meg nem, akkor is az egészséges erdélyi humor kipörögte a csattanót, az iróniát, az öniróniát egyaránt. Néha szerettünk volna Hofi, Nagy Bandó, Sajdik, Balázs Piri Balázs, de akár Bajor Andor vagy Tamási Áron lenni, hogy ne csak „jól megasszonyguk”, hanem valóban viccesen tegyük ezt. Kelendő és értékes volt a tartalmas és igényes humor. Favicceken ritkán nevtünk, legfeljebb odabiggyesztettük a végére: reccs.

Pár hete napokig attól volt zajos a világsajtó és a közösségi oldalak, hogy „Ki Charlie” vagy „Ki nem Charlie”. Címlapokon arról vitáztak, hogy a szólásszabadságot elfogadhatatlan támadás érte. Történt ugyanis, hogy fegyveresek egy francia „humorlap” majdnem teljes szerkesztőségi stábját szó szerint szitává lőtték, amiért vallási tárgyú, többnyire címlapon megjelenő karikatúráik sértették az elkövetők vallási meggyőződését. Pedig még részrehajlással sem lehetne vádolni a lapot, ugyanis válogatás nélkül minden vallás szimbólumait, prófétáit, istenét sorra gúny tárgyává tették a szólásszabadság jegyében. Utólag én is visszalapoztam korábbi közleményeiket. Ölni nem, de háborogni én is tudtam humortalan gyalázkodásikon. Ettől még nem értettem meg azokat sem, akik fegyvert fogtak igaz sérelmük vélt orvoslására.

Államfők vállaltak napokon belül közösséget az áldozatokkal, és a szólásszabadságon esett csorba kiköszörülése érdekében figyelemfelkeltő, szolidarizáló menetbe zárkózva vonultak fel Párizsban. (A világsajtó eléggé eltérő fényképeket közölt az eseményről, hisz volt, akit „kifotószerkesztettek” a képekről, hogy a szólásszabadság jegyében megjelenő lap arcélének megfelelően a felvétel.) És sokat vitáztak és cikkeztek arról, hogy ki a terrorista: az, aki emberek életére tör, amiért vallási meggyőződésében megsértették, esetleg az is, aki személyek, közösségek igen fontos értékeiből, identitásuk lényeges elemeiből gúnyt űz?

1568. január 13-án Erdélyben, Tordán vallási türelmet hirdettek. Sokszor hangzik, el, hogy nem is annyira keresztyéni/keresztényi gesztus volt, mint politikai szükségszerűségből fakadó döntés. Lényege mégis az, hogy törvénybe foglalták: mindenki meggyőződése fontos, egyenlő, abban senkit sem gyaláznunk, sem bántani nem szabad (nemcsak nem illik). Még a török hódoltság alatt levő területeken is megtúrta a „kutya török”, hogy eleink saját rendjük szerint dicsérjék Istenü(n)ket. Arra is volt példa a feljegyzések szerint, hogy egy-egy török betévedt a protestáns templomba, és végighallgatta a prédikátor beszédét. Nem szakadtak le az egek. Mint, ahogy ma sem szakadnak le, ha betérünk egy zsinagógába, egy mecsetbe, esetleg egy buddhista templomba, nem is említve egy esetleges ortodox, katolikus katedrális vagy protestáns templomot, imaházat.

Érdemes lenne ezt egy kicsit a „világsajtóban is szellőztetni”? Talán többet kellene egymást látogatni, tenni annak érdekében, hogy egymás féltett értékeit, érzékeny pontjait ne csak megismerjük, hanem tiszteljük is? Ha tisztelni kell a vallásos embernek a nem vallásos meggyőződés gondolati szabadságát, vajon elvárható-e, hogy aki istenek nélküli világban érzi jól magát, az sem becsmérelje senki más „nem létező” istenét? Azt hiszem, emiatt van, hogy én ezt a párizsi eseményt semmiképp sem tudom értelmezni. Ez nem az én világom. Ez nem az én vitám. Az én világomban a katolikus pap barátom áldást mond a házamra év elején, az ortodox barátom reformáció ünnepén felhív telefonon, a zsidó barátom pedig áldott karácsonyt kíván nekem. Ateista barátommal pedig nem ócsároljuk egymás meggyőződését.

Így tehát én erdélyi ember szeretnék maradni. Karcsi, Feri, Lajos, Ábel. És visszasírom azokat, akik nemcsak hirdették, hanem művelték is: Legyünk humorunknál. De a favicceket azóta sem értékelem.

Fleisz János

Hagyomány és civil építkezés

Tizenöt éves a Bihar Megyei és Nagyváradai Civil Szervezetek Szövetsége

Nagyváradon és Bihar megyében a civil szervezeteknek jelentős hagyományai vannak, itt csak a Bihari Nemzeti Kaszinó 1833-ban és a Nagyváradai Lövészegylet 1835-ben való indulását említjük. 1904-ben Nagyváradon már 72 különböző egyesület tevékenykedett, de az első világháború és az azt követő változások lényegesen lecsökkentették számukat. Újbóli működésüket a második világháború és az azt követő változások állították le általában végleg, hiszen 1989-ig valódi civil szervezetek nem működhettek. A változások után hamar létrejöttek a non-profit szervezetek, és Biharban is kezdett kialakulni a változatos civil szféra. Az ezredfordulón a lassan magára találó és fejlődő nagyváradai magyar civil szervezeti élet számos, a helyi magyar közösség számára különösen jelentős kezdeményezést indított el, ezek sorában fontos helyet foglal el a Bihar Megyei és Nagyváradai Civil Szervezetek (BINCISZ) megalapítása. A civil építkezés fontos eszköze nemzeti értékeink ápolásának és

fejlesztésének. Közösségmegtartó ereje is meghatározó, amelyért folyamatosan ma is tenni kell.

Megalakulás, elindulás

Egy, a civil szervezetek tevékenységét összehangoló és fejlesztő szövetség szükségessége már régebben nyilvánvalóvá vált, azonban megalakítására csak 1999 ősszén történtek kísérletek. A Bihar Megyei és Nagyváradai Civil Szervezetek Szövetségét, mint a nagyváradai, partiumi magyarság első civil szövetségét 1999. december 8-án alapítottuk 14 tagszervezet részvételével. A BINCISZ első tisztségeket is kijelölő ülését 2000. január 20-án tartotta, amikor elnöknek a kezdeményező dr. Fleisz János egyetemi tanárt választották, alelnököknek Kelemen Mária egészségügyi asszisztentst és Bethlendi István vállalkozót, titkárnak pedig Varga András mérnököt. A BINCISZ-t kezdettől fogva partnerként kezelték az egyházak, a politikai szervezetek és a többi civil szervezet. 2001. február 19-én jegyezték be jogilag. 2001-ben a BINCISZ az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) társszervezete lett, majd 2002 elején irodahelyiséghez jutott. A BINCISZ-be az idők során 23 szervezet lépett be, ebből időközben kettő kilépett, néhány pedig nem tevékenykedik. Jelenlegi tag és társszervezeteink: Alma Mater Alapítvány, Anna Nőszövetség, Árpád-házi Szent Erzsébet Ökumenikus Intézet, Biharigáz Alapítvány (Bihar község), Biharország Civil Társulás, Erdélyi Kárpát Egyesület (EKE) Bihari Osztálya, Lazarus Alapítvány (Bihar község), Matyi Műhely Magánbábszínház, Mindennapok Kereszténye Szövetség, MM Pódium Kulturális Egyesület, Nagyváradai Diakónia Keresztény Alapítvány, Nagyváradai Premontrei Öregdiákok Egyesülete, Révai Miklós Szakkollégium Egyesület, Romániai Magyar Gazdák Egyesülete (RMGE) Bihari Szervezete, Sapientia Varadiensis Alapítvány, Studium Academicum Alapítvány, Talentum Alapítvány, Táncház Egyesület, Tempo Klub, Tibor Ernő Galéria.

A Magyar Kultúra Napja 2011-ben a nagyváradai Ady Endre Líceum dísztermében

A szövetség célja a civil szervezetek közötti jobb együttműködés elősegítése, közös álláspontok kialakítása és képviselete, a tevékenységi tervek összehangolása, közös pályázatok elkészítése és közös tevékenységek szervezése, kiadványok megjelentetése, országos és nemzetközi kapcsolatok kiépítése. Rendeltetése közösségi összefogással mindazon feladatok ellátása, amelyeket a magyar társadalom fejlődése megkövetel. A BINCISZ politikával nem foglalkozik, de állást foglal a fontosabb közérdekű kérdésekben és részt vállal az érdekvédelemben. 2002-től kezdve összesen hét szerkesztett kötetet jelentettünk meg a magyar kultúra napi rendezvényekről, így legutóbb *Magyar Kultúra Ünnepe 2013* címmel. A helyi sajtóban rendszeresen hírt adtunk legfontosabb tevékenységeinkről, a BINCISZ honlapunkat (www.gportal.hu/bincisz/) pedig rendszeresen frissítjük. A BINCISZ vezetősége jelenleg a következő: alapító elnök: dr. Fleisz János történész, egyetemi tanár; alelnök: Bethlendi István vállalkozó; ügyvezető titkár: Lajos Annamária ügyintéző.

Az évek során számos szervezettel és intézménnyel építettünk ki szoros kapcsolatot. Ezek közé tartozik a budapesti Magyar Népfőiskolai Társaság, az

A szövetség célja a civil szervezetek közötti jobb együttműködés elősegítése, közös álláspontok kialakítása és képviselete...

Anyanyelvi Konferencia, a Magyar Kolégium Kulturális Egyesület, a Berettyóújfalui Nadányi Zoltán Művelődési Központ, a Bihari Népfőiskola, a Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesület, a debreceni Megyei Népfőiskolai Egyesület, a tatai Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság, a szarvasi Szarvasért Alapítvány, a Jászfényszaru Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság, a kolozsvári Magyar Civil Szervezetek Erdélyi Szövetsége, a Nagyváradi Civil Kerekasztal, a budapesti Civil Együttműködési Tanács stb.

A legfontosabb civil, kulturális és tudományos kezdeményezések

Az ezredfordulón a BINCISZ kezdeményezéseinek meghatározó elemei a magyarországi szervezetekkel és kiemelkedő személyiségekkel való kapcsolatok

A Civil Társadalom Napja 2006-ban a nagyváradi Ady Endre Líceum könyvtárában

rendszeres kiépítése volt. Legfontosabb civil, kulturális és tudományos kezdeményezéseink közül az első a Magyar Tudomány Napja volt, amelyet 2000. november 3-án szerveztünk meg első alkalommal Nagyváradon és egész Erdélyben. Azóta valamilyen formában minden évben megtartottuk. Különösen sikeresnek bizonyult a Magyar Kultúra Napja kezdeményezése és első megszervezése Nagyváradon (és egész Erdélyben) 2001. január 22-én. A következő években a nemzeti és biharországi összetartozás jegyében közösen szerveztük meg minden évben a berettyóújfalui civil szervezetekkel és intézményekkel, illetve más partnerekkel. A berettyóújfalui események főszervezője Porkoláb Lajos Megyei Népfőiskolai Egyesület elnöke volt.

A civil építkezést kiemelt feladatának tekintő szövetségnek a többi civil szervezetekkel való együttműködése fontos kezdő pillanata 2001. május 17-én volt, amikor Nagyváradon első alkalommal szerveztük meg a Civil Társadalom Napját. A nagyváradi jubileumi X. Festum Varadinum keretében elindult, és azóta hagyományossá vált rendezvényünk évenként hozzájárult a civil, szellemi, közéleti és kulturális élet gazdagításához. Attól kezdve számos rangos meghívott, közülük a legtöbbször dr. Pomogáts Béla budapesti irodalomtörténész, a Magyar Írószövetség egykori elnöke volt jelen, és hozzájárult a problémák körvonalazásához és a továbblépés módzatainak a megállapításához. Ezek keretében 2002-ben Nagyváradon sikeres

nagyszabású román-magyar írótalálkozót szerveztünk, rangos részvétellel, 2003-ban pedig a Kárpát-medencei Civil Szervezetek Találkozóját rendeztük meg Nagyváradon 38 tekintélyes Kárpát-medencei magyar civil szervezet képviselőinek jelenlétével. Ezekon kívül 2010-ben a jubileumi 10. Civil Társadalom Napja is igen bensőségesre sikerült. A találkozók célja a magyarság kulturális, szel-

A találkozók célja a magyarság kulturális, szellemi és lelki egységének ápolása és a magyar nemzettudat fejlesztése volt.

lemi és lelki egységének ápolása és a magyar nemzettudat fejlesztése volt. Ezek mellett előtérbe került helyi szinten a Bihari-térség összetartozásának gondolata is. E sajátos, Magyarországon megszokott, de nálunk újszerű kezdeményezések némelyike azóta jelentősen elterjedt egész Erdély, Partium és a Bán-ság területén.

Természetesen számos egyéb civil találkozón is részt vettünk Budapesten, Kolozsváron, Berettyóújfaluban, Tatán, Debrecenben, Szarvason, Jászfényszarun, Szegeden stb.

Később, 2005-től a civil együttműködés kibővült a Művelődés Hete – Tanulás Ünnepe-re is, amelyet abban az

évben szerveztünk meg első alkalommal Nagyváradon és Berettyóújfaluban. Ezt a Magyar Népfőiskolai Társaság (elnök Sz. Tóth János) kezdeményezésére 2001-től rendszeresen megtartották Magyarországon, és egyik fő törekvése volt, hogy a művelődés-felnőttképzés területén tevékenykedő intézményeket, szervezeteket sokszínű együttműködésre ösztönözze, a rendezvény célja pedig az élethosszig tartó tanulás kultúrájának megteremtése. Az időközben Magyarországon is abba maradt programsorozatot Erdélyben és Partiumban egyedül Nagyváradon szerveztük meg, immár 10 alkalommal.

Számos képzésben is részt vettünk tag- és társszervezeteink képviselőivel együtt. Közülük a legtartósabb a *Biharrért közösen, a 3. évezred kihívásai* című közös projekt volt a Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesülettel 2005 januárjától évente, a Bihari Népfőiskola vezetői, Harasztosi Sándor és Lisztes Éva irányításával. A máig tartó kapcsolat és együttműködés számos színvonalas eseményt foglalt magába, legutóbb a Népfőiskolák együttműködése Európában, a berettyóújfalui Bihari Népfőiskola projektjében való közreműködés 2012 és 2014 között.

Ezt bővítettük ki a Bihar Kultúrájáért civil érem közös megalapításával 2006-ban. Ezt eddig hat alkalommal adtuk át. Nagyváradon 2006-ban a szervezetek szintjén, a nagyváradai Tibor Ernő Galéria kapta meg, 2007-ben, az egyéni kategóriában dr. Fleisz János a BINCISZ alapító elnöke, 2008-ban a nagyváradai

Alma Mater Alapítvány, 2009-ben Meleg Attila, a BINCISZ akkori programszervezője, 2010-ben a Romániai Magyar Gazdák Egyesülete (RMGE) Bihari Szervezete, legutóbb 2014-ben pedig dr. Pomogáts Béla budapesti irodalomtörténész, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága (Anyanyelvi Konferencia) tiszteletbeli elnöke.

A 21. század első évtizedének vége fele a civil szervezetek lendülete lassulni kezdett, a támogatások pártfüggővé válása és csökkenése folytán. Ebben a helyzetben további kezdeményezések elindítására volt szükség. Így magam kezdeményeztem 2009. december 9-én a Nagyváradai Civil Kerekasztal (NCK) létrehozását, amely 27 szervezet részvételével megalakult és működik ma is anélkül, hogy áttörést hozott volna a civil érdekvédelemben. Közösen alakítottuk meg 2012. május 2-án a Biharország Civil Társulást. Az alapító okiratot Fleisz János és Porkoláb Lajos írta alá.

A rendezvények, illetve a találkozók közösségépítő szerepükön kívül jelentős felhajtó erőt és gyakran közös élményt jelentettek. Itt is megköszönjük mindazoknak a hozzájárulását, akik kezdeményezéseinket felkarolták, támogatták, vagy részt vettek rendszeresen az eseményeken.

Együttműködés és civil perspektívák

Eredményeinket egy fokozottan befolyásolt és mind jobban elfásuló közegben igen nagy áldozatok árán értük el. A függetlenség megtartása az infrastrukturális bázis elvesztésével és a

Úgy értékelem, hogy a folyamatos együttműködés és közös szervezés maradandónak bizonyult, és máig kifejti hatását Biharországban, a Partiumban, sőt esetenként Erdélyben is. Fontos számba vennünk teljesítményeinket, hiszen ezek nemcsak a mához, hanem a jövőhöz is szólnak.

pénzügyi támogatások elmaradásával járt. Kemény küzdelmet kellett vívunk rendezvényeink kisajátításának megakadályozása érdekében, vagy a szubkultúra szintjére való lesüllyesztése ellen. A nehéz körülmények között is méltósággal próbáltuk helytállni és képviselni sajátosságainkat.

Úgy értékelem, hogy a folyamatos együttműködés és közös szervezés maradandónak bizonyult, és máig kifejti hatását Biharországban, a Partiumban, sőt esetenként Erdélyben is. Fontos számba vennünk teljesítményeinket, hiszen ezek nemcsak a mához, hanem a jövőhöz is szólnak. Teljesítményeink bizonyítják a magyar nemzeti és regionális összetartozás erősségét és a kisebbségi szellemi élet kibontakozásában vállalt fontos szerepét, amely még bizonyára hosszú ideig érezteti a hatását.

Másfél évtized elteltével megállapíthatjuk, hogy a létező hiányérzet ellenére is a hagyományteremtés és a civil építkezés sikeres volt. Ezt a jövőben is szeretnénk folytatni. Tartalmi megújulást tűztünk ki célul, hogy szövetségünk a megváltozott társadalmi-politikai körülmények között is, mint szakmai-érdekvédelmi civil szervezet betölthesse szerepét a partiumi, bihari és nagyváradai magyar civil társadalom fejlesztésében és érdekvédelmében. A mai nehéz helyzetben azonban valószínűleg más eszközökkel és módszerekkel élő társadalmi szervezetekre van szükség. Nem hiszünk ugyan a civilek kormányváltó szerepében, de biztosak vagyunk abban, hogy a rendszerváltoztatás és az igazi részvételi demokrácia megteremtésében a civileknek döntő szavuk lesz a közeljövőben.

A Magyar Kultúra Napja 2014-ben Berettyóújfalun. Balról jobbra: Porkoláb Lajos, Bakó Endre, Fleisz János, Meleg Vilmos

Vass Tibor

„...a Dnyeper partján ütöttek tábort”

*...a több száz főt
számláló, magyar
gyökerekkel és
identitással rendelkező
kisebbség tagjai
között a már akkor is
nagyvárosnak számító
Kijevben még egyszerű
ismeretség sem igen
létezett...*

A szovjet birodalom felbomlásának előestéjén, 1989 végén Kijevben élő néhány értelmiségi, köztük a kárpátaljai magyar kezdeményezések hatására lázas szervezőmunkába kezdett egy kijevei magyar közösség létrehozása érdekében. Mivel abban az időben a több száz főt számláló, magyar gyökerekkel és identitással rendelkező kisebbség tagjai között a már akkor is nagyvárosnak számító Kijevben nemhogy formális kapcsolat, de még egyszerű ismeretség sem igen létezett, kézenfekvőnek tűnt egy olyan intézmény kiválasztása az első összejövetelek megszervezéséhez, amelyik leginkább jelképezte sorsközösségünk mibenlétét. Ez az intézmény Magyarország Kijevei Főkonzulátusa volt. A helyszín kiválasztása természetesen nem egészen spontán módon történt, jelentős szerepet játszott ebben az akkori főkonzul, Páldi András hozzáállása, aki messzemenően támogatta törekvéseinket. Kedvezett a helyzetnek, hogy az egyik főszerző, Rudnik Ibolya a konzulátus munkatársa volt, munkájából eredően sokunkat ismert, s így már az első összejövetelekre meglehetősen nagy számban jelentkeztek az egyesület leendő tagjai.

Mai szemmel nézve kicsit naiv elképzelésekkel induló szervezkedésünk végül meghozta gyümölcsét: 1989. december 17-én a Kijevei Pecserszki Lavrában megalakult a Magyarok Kijevei Egyesülete (MKE). Az alakuló ülésen elfogadott alapszabály megalkotásakor voltak olyan elképzelések is, hogy legyen az egyesület a korábban alapított KMKSZ kijevei alapszervezete, de a többség végül is az önállóság mellett döntött. Az MKE első tisztségviselői: elnök – Vigh János, alelnök – Vass Tibor, titkárok – Birta Mihály és Rudnik Ibolya. Az alapszabályt tíz nap múlva már be is jegyezték, és jellemző az akkori bizonytalan (vagy kedvező?) politikai helyzetre, hogy ebben a hivatal minden fenntartás nélkül tudomásul vette azon álláspontunkat, s hogy „az Egyesület

támogatja egy magyar nemzeti autonóm körzet létrehozásának tervét Kárpátalja területén”.

Ma már szinte hihetetlen, de a kezdetekkor Kijevben hetente 40–50 fős összejöveteleket szerveztünk. Figyelembe véve a tagság intellektuális lehetőségeit, ez nemcsak a kijevei magyarok, hanem mások számára is jelentős belső forrásokat nyitott. Kihhasználva az adottságokat és az újonnan alakult kapcsolatokra építve a szervezet egyik kezdeményezője, majd házigazdája volt az 1991-ben létrejött Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség alakuló ülésének, amely a kijevei Bratislava szállóban zajlott le három magyar szervezet részvételével.

A nemzeti öntudat felerősödése az 1980–90-es éveinek fordulóján olyan igényeket eredményezett, amelyek a nemzeti kultúra és hagyományok védelme mellett az anyanyelv megőrzésének szükségességét is feltételezték. A kárpátaljai többsmagarság helyzetétől eltérően a mi esetünkben a kisebbség fogalma nem feltétlenül csak a másságot jelenti: egyrészt a versenyben maradáshoz teljesíteni kell mindazt, amit a többségi nemzet képviselői is tudnak, másrészt bizonyítanunk kell, hogy olyan kultúra hordozói vagyunk, amelyet ők nem, vagy csak felületesen ismernek. Tehát a másság többletet is kell, hogy jelentsen, és ez a „több” elsősorban az anyanyelv tudása, megőrzése, használata, valamint az az ismeretanyag, amit csak rajta keresztül lehet megszerezni.

Nagyon sok más kisebbséggel ellentétben a mi összejöveteleinkben illik magyarul beszélni. Ezért már tevékenységünk kezdetén beindult a magyar nyelvű oktatás a kijevei vasárnapi iskola keretein belül, ahol majdnem húsz éve több tantárgyból is zajlanak foglalkozások. Az iskolát nagy odaadással, szak tudással és eredménnyel irányító Pókhán Katalin tanárt sokéves önfeláldozó munkájáért az anyaország magas állami kitüntetéssel jutalmazta.

A Magyarok Kijevei Egyesületének jelvénye

Az első évek önmeghatározó útkeresése és szervezeti építkezése gyümölcsöző társadalmi kapcsolatrendszerrel eredményezett az egyesületnek mind Ukrajnában, mind az anyaországban és más országokban működő magyar szervezetek körében. Hathatós érdekvédelmi tevékenységének köszönhetően a Magyarok Kijevi Egyesülete meghatározója a kijevi magyar szórvány szinte egész társadalmi életének. Az egyesület keretein belül alakult és fejt ki tevékenységét több magyar szakmai szervezet és intézmény. Ezekhez tartozik a már említett vasárnapi iskola évi 10–15 hallgatóval, a hivatalosan is bejegyzett kijevi magyar református gyülekezet, a kijevi Liszt Ferenc Zenei Társaság, a kijevi Magyar Tudósok Társasága.

Az MKE célja a magyar nyelv, kultúra és a nemzeti hagyományok művelése az Ukrajnában élő magyarság nemzeti öntudatának megőrzése érdekében.

Az MKE alapszabályban megfogalmazott tevékenységének célja a magyar nyelv, kultúra és a nemzeti hagyományok művelése az Ukrajnában élő magyarság nemzeti öntudatának megőrzése érdekében. Az egyesület tudatában lévén saját korlátai által megszabott lehetőségeinek, tevékenységének három fő irányában próbálta meg konkrét feladatokká alakítani a célokat.

Az első feladatkör a szűkebb közösség érdekképviseletével, illetve a nemzeti kisebbségi létből fakadó igények kielégítésével függ össze. Ide tartozik a közösségi élet megszervezése a működtetéséhez szükséges feltételek biztosításával. Ebben a témakörben a megoldandó feladatok bonyolultsága és eredményessége többek között a közösség nagyságától, intellektuális szintjétől és az ezzel járó igényeitől, a tagság anyagi helyzetétől, a feladatok megoldásában való részvételi hajlandóságától függ.

A második csoportba a szélesebb értelemben vett magyar kisebbség (vö. ukrainai magyarság) érdekében kifejtett tevékenységi kör sorolható. Ez azokra az egyéni és kollektív megnyilvánulásokra vonatkozik, melyek elősegíthetik a másutt, elsősorban Kárpátalján keletkezett kisebbségi problémák megoldását.

A harmadik csoportba tartozó tevékenységi kör a magyar kultúra, a hagyományok, a nyelv ukrainai megismerte-

tésével, népszerűsítésével kapcsolatos, amit elsősorban rendezvények szervezésével célszerű folytatni. Ez a kategorizálás természetesen nem zárja ki, sőt feltételezi az átfedéseket. Például egy jól megszervezett és kivitelezett rendezvény mind a három célcsoport érdekeit szolgálhatja.

A szovjet éra utolsó éveinek oldottabb légköre már nem zárta ki a különböző társadalmi csoportok létrejöttének lehetőségét. Ezekben a közös értékeket vallók már legitim összefüggéseken is megvitathatták a társadalom különböző szegmenseiben zajló folyamatok eseményeit. Az egyesület alapítói hasonló elképzelések mentén látták a kijevi magyar közösség szervezését. A kitűzött cél megvalósítását könnyítette az a tény, hogy az itteni szórványt túlnyomórészt Kárpátaljáról elszármazott, tehát egyforma kötődésű, részben magasán képzett értelmiségiek alkották, akik általában érzékenyebben reagálnak az önazonossággal kapcsolatos fejleményekre. Ez már az első összefüggéseken érzékelhető volt, miután több jele mutatkozott a kezdeményezés sikeres folytatásának. A nagy számban megjelent résztvevők között ott volt az ukrán tudományos élet, művészet, sport több ismert, magyar származású képviselője. Példaként csak néhány nevet szeretnék említeni: Szopkó László közgazdász, Jenkovszky László fizikus, Baran Sándor vegyész, Rontó Miklós matematikus, Szikura József botanikus, Almási Sándor orvos, Cipola Gizella operaénekes, Vígh János építész, Magyar Árpád grafikus, Szabó József labdarúgó, Lukács Béla és Vidnyánszky István történészek, Szilvási Tibor festő, Bosicki György jogász, Megela Iván irodalomtörténész, Petneházy Gyula vállalkozó. A hivatalos bejegyzést követően, a nyilvántartás kezdetleges formában történő vezetése ellenére, a taglétszám nagyon gyorsan száz fölé emelkedett. Mivel meglehetősen sok szakma képviseltette magát, és a fentebb említett feladatvállalási hajlandóság is rendkívül magasnak bizonyult, az egyesület berkeiben a tagság igényeinek megfelelően nagyon gyorsan megszülettek a szervezet arculatát kialakító és a tevékenységének irányát meghatározó elképzelések.

A közösség, illetve a tagok identitásának megőrzése szempontjából elsődlegesen két feladat megoldását tartottuk fontosnak. Az egyik a személyes kapcsolattartás feltételeinek biztosítása közösségi szinten, a másik az anyanyelvi oktatás megszervezése.

Az összetartozás érzetének fenntartása szempontjából kézenfekvő meg-

oldásnak látszott egy közösségi ház létrehozása, amihez sajnos, egyrészt hiányoztak a megfelelő anyagi feltételek, másrészt pedig már akkor sem igen számíthattunk az állami, illetve városi szervek kisebbségek iránti jóindulatára. S ezért, furcsamód, a többségében katolikusok és reformátusok alkotta közösség helyiségproblémáját egy időre a pravoszláv egyház központjának számító Kijevi Lavra múzeumi részén sikerült megoldanunk. Itt zajlottak elsősorban a heti rendszerességgel szervezett közösségi összefüggések, amelyek hozzájárultak az egyesületi élet kialakulásához és a szervezeti építkezés alapjainak lerakásához. Az oktatás megszervezését kicsit később sikerült biztosítanunk az egyik első ukrainai oktatási magánintézménnyel kötött szerződésnek köszönhetően. Ezt a főiskolát úgy hívták, hogy KROK, és az általuk bérelt helyiségekben jegyeztük be, ott kezdte el működését Kijevben talán először egy magyar nyelven oktató intézmény, melynek első tanárai Tompa Tibor és Lukács Béla voltak. A továbbiakban az egyesület székhelye Páldi András nagykövet jóvoltából ideiglenesen a magyar nagykövetségre került, amely sajnos, az épület sajátos jogi helyzetéből eredően nemigen volt alkalmas egy ilyen intézmény működtetéséhez. Viszont itt kezdett kialakulni a szervezet tékája, amelynek könyvtárlományát a következő években meglehetősen gazdaggá bővíteni.

A kiépült szervezeti struktúra és a tagok többségének identitásbeli érzékenysége lehetővé tette olyan kezdeményezés elindítását, amely az ukrainai, többek között a kárpátaljai magyarság kisebbségi problémáinak megoldására irányuló tevékenység kezdetét jelentette. Annál is inkább, mivel hasonló elképzelések az ukrainai másik két magyar érdekvédelmi szervezet berkeiben is megfogalmazódtak. Az előzetes egyeztetések alapján, melynek koordinátora Tóth Mihály, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség akkori alelnöke volt, a kazahsztáni, valamint az észtországi magyarok képviselőinek részvételével

„Az ugorok a ma Magyar hegynek nevezett Kijevi hegy alatt vonultak, és a Dnyeper partján ütöttek tábort.” Amit akkor Magyar hegynek neveztek, azt a nép ma is így hívja.

Kijevben magyar és ukrán zászló alatt

sikerült összehívni az ukrainai magyar érdekvédelmi szervezetek első köztársasági szintű fórumát, így 1991. október 5-én a kijevi Bratislava szállóban megalakult Ukrajna máig egyetlen magyar országos szervezete – az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség.

Olyan társadalmi szervezet számára, amely távol az anyaországtól, idegen környezetben, a szórványban élő nemzeti közösség szószólójaként vállalja feladatát és fejt ki tevékenységét, helyzetéből adódóan az általa közvetített kulturális értékek befogadására könnyebben, politikamentesen képes ráhangolni a többségi nemzet képviselőit. S ezért a harmadik célcsoportba sorolt feladatok eredményes megoldásához olyan rendezvények és események szükségesek, amelyek egyrészt képesek mozgósítani a kisebbségi közösséget, másrészt a többség számára is elfogadhatók, sőt méltányolandók. Kijevben ilyen eseménynek tűnt 1996-ban a magyar honfoglalás 1100. évfordulója. Pontosabban, a honfoglaló törzsek vonulásával kapcsolatos, írott forrásokból származó legendák kijevi vonatkozásai. Az óorosz krónikák szerzője, a 11–12. században élt lavrai szerzetes, Nesztor a 892. évszámnál említi a magyarok kijevi megjelenését, sőt helyileg is meghatározza azt, amikor így ír: „Az ugorok a ma Magyar hegynek nevezett Kijevi hegy alatt vonultak, és a Dnyeper partján ütöttek táborn” (Hodinka Antal fordítása). Amit akkor Magyar hegynek neveztek, azt a nép ma is így hívja, és a Kijevi Lavra közvetlen szomszédságában található.

Az említett idézet adta az ötletet az egyesület tagjainak, hogy a honfoglalási

megemlékezésekkel összhangban meg kellene próbálkozni egy kijevi magyar emlékjel felállításával. Tudni kell, hogy a hegy vagy domb Kijev történelmileg egyik legjelentősebb helyén áll, ahol többek között az elsőnek tartott kijevi fejedelem, Aszkold sírja is található. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert végül is a történelmi gyökereit kereső ukrán nemzet egyik szentélyében sikerült emléket állítani egy számukra érdektelen eseménynek. Az ötlettől a megvalósításig azonban meglehetősen hosszú, bonyodalmas út vezetett. Kezdvé a koncepció kidolgozásával, tervezéssel és egyeztetéssel, az anyagi háttér megteremtésén és a kivitelezésén át, egészen a hivatalos avatásig. A szerzői érdem első sorban Vígh Jánost, az egyesület akkori elnökét illeti, aki ismert ukrainai építész és szakmai körökben is befolyásos ember lévén, sokat tett annak érdekében, hogy a szép elképzelés megvalósulhasson. A koncepció kidolgozásában jelentős szerepe van Magyar Árpádnak, aki az emlékjel központi elemének, a rézkorong keleti (hát)oldalának felületét alakította. A művészi munkában részt vett még Jurij Bogalika, ismert kijevi szobrász is. A finanszírozással, kivitelezéssel és az avatási ünnepség megszervezésével kapcsolatos koordinációs feladatokat Tóth Mihály és Vass Tibor vállalták. A megvalósítás anyagi háttérét az Illyés Gyula Közalapítványtól pályázati úton kapott összegből és magyar vállalatok kijevi képviselőiteinek segítségével, közadakozásból sikerült biztosítani. Az 1997. december 13-i avatási ünnepségre – igazi kijevi télben – eljött a város főpolgármestere, Alexander Omelcsenko, a Határon

Túli Magyarok Hivatalának elnöke, Törzsök Erika, és ott voltak a nagykövettel az élen a Kijevi Magyar Nagykövetség munkatársai, valamint megjelent számos ukrainai és magyarországi közéleti személyiség is. Az emlékmű nemcsak idegenforgalmi szempontból lehet érdekessége a városnak, ami önmagában is utalás történelmi múltunkra, hanem a magyar–ukrán kapcsolattartásban is fontos szerepet tölt be, hiszen a Kijevbe érkező magyar politikusok szinte mind egyike meglátogatja.

Az átmeneti szálláshelyek változtatásával járó gondok arra késztették az egyesület vezetőségét, hogy komolyan foglalkozzék egy állandó lakhely megszerzésével. Ebben az időben a közösségi élet megszervezése már nemcsak a különböző összejövetelekre és a vasárnapi iskolában folyó oktatásra korlátozódott. Alakulóban volt a később hivatalosan is bejegyzett kijevi magyar református gyülekezet, megtörténtek az első lépések a kijevi Liszt Ferenc Zenei Társaság létrehozásához, igény mutatkozott a szakmai, illetve érdeklődési alapon szerveződő összejövetelekre, ami később a kijevi Magyar Tudósok Társaságának megalakulását eredményezte, de az állandó költözködést leginkább az állományában bővülő, gazdagodó könyvtár szenvedte meg.

...sikerült kialakítani egy minden igénynek megfelelő közösségi otthont, melyet 1998. június 1-jén, Kijevi Magyar Ház néven megnyitottunk.

A könyvelési és szervezési munkák szintén feltételezték az állandó iroda létét. 1997 szeptemberében Vígh János egyesületi elnök felajánlotta, hogy alakítsunk ki egy közösségi házat az általa bérelt, de alkotó műhelyként alig használt belvárosi, 133 négyzetméter alapterületű ingatlan helyiségeiben, az egyik lakóház erre a célra engedélyezett tetőtéri szintjén. Az ajánlatra alig fél év alatt, részben pályázati úton nyert pénzen sikerült kialakítani egy minden igénynek megfelelő közösségi otthont, melyet 1998. június 1-jén, Kijevi Magyar Ház néven magyar és ukrán közéleti személyiségek részvételével hivatalosan megnyitottunk.

Ha elvonatkoztatjuk magunkat az „otthon” mindennapi értelemben vett fogalmától és érzékeljük ennek a szónak a gyakorlati jelentőségén túli értelmét,

akkor megérthetjük, mit jelentett ez a ház a távoli szórványban élő kijevei magyaroknak, milyen közösségformáló erővel hatott azokra, akik vonzaskörébe kerültek. A Kijevei Magyar Ház a köz tudatban szinte külön életet kezdett el élni, függetlenül a benne helyet kapó szervezetektől és intézményektől. Akik nem tudják, még gyakran ma is, éveken a kilakoltatás után, Magyar Háznak nevezik az egyesületet. Nem volt ez a szó szoros értelmében vett külön ház, mindössze egy átlagos kijevei belvárosi lakóház nehezen megközelíthető tetőtéri részében elrejtett, összejövetelekre alkalmas helyiség, de nekünk ez jelentette az OTTHONT. Az évek során nemcsak az egyesület tagjai számára nyújtott menedéket, de nagyon sok ember érezte összetartó hatását. Sokan megpróbáltak anyagilag is hozzájárulni a bővítéséhez, fenntartásához, berendezésének alakításához. Könyvekkel, festményekkel, kiállítási tárgyakkal gazdagodott ebben az időben a közösség. A magyar nagykövetség és külképviseletek munkatársai is gyakran megfordultak a házban, ukrainai küldetésük végeztével pedig szinte kötelességüknek tartották, hogy valamilyen bútordarabbal vagy egyéb berendezési tárggyal növeljék a szobák kényelmét. Tiszteletét tette a Kijevei Magyar Házban több ismert anyaországi közéleti személyiség is, mint például Dávid Ibolya igazságügyi miniszter, Vízi E. Szilveszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Farkas Bertalan, az első magyar úrhajós, Eperjes Károly és Gáspár Sándor színművész.

Liszt Ferenc életében fontos szerepet játszott Kijev. Többször lépett fel itt a város zeneszerető közönsége előtt, gyakran jótékonysági célból szervezett koncerttel.

A ház működési szabályzata kolostori szigorral határozta meg a különböző intézmények működési feltételeit, és szabályozta a megtartott összejövetelek, rendezvények lebonyolítási módját. A „kolostorfőnök”, vagy ahogy ő magát nevezte: házgondnok az egyesület titkára, Birta Mihály volt, aki állandó jelleggel biztosította a nyitva tartást. A városi tulajdonban levő ingatlant hivatalosan az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség bérelte az önkormányzattól. Birta

A feljegyzés 1948. február 10-én keletkezett, belőle megtudjuk, hogy ez, a kijevei közhasználatban Kornijicsuk házként szereplő épület „20 fő Magyar hadifogoly Becsületos munkája”.

Mihály mindenre kiterjedő figyelemmel, hozzáértéssel és buzgalommal végezte az ügyvitelt, szervezte a rendezvényeket és intézte a ház ügyes-bajos dolgait. Havi rendszerességgel tartotta itt Pocsay Vincze tiszteletes a református gyülekezet összejöveteleit. Pókhán Katalin tanár heti négy-öt alkalommal a vasárnapi iskola diákjait oktatta. Működtek a szakmai szervezetek, a nőegylet és az ifjúsági részleg. Saját szerkesztésben az egyesület két kiadványt is megjelentetett, igaz mindkettő rövid életűnek bizonyult. Az egyik a *Visszhang*, a másik a tudós társaság szakmai lapja (ez idő tájt Jenkovszky László professzor vezetésével már működött a Kijevei Magyar Tudósok Társasága). Az érdeklődők rendelkezésére állt a könyvtár is, melyet szintén Birta Mihály rendszerezett és vezetett. Számítógépekkel, fénymásolókkal és fax-szal ellátott külön irodahelyiséget rendeztünk be a hivatalos ügyintézés részére. A szervezeti ügyvitel mellett itt működött a Magyar Igazolványok kiadásával foglalkozó Kijevei Információs Iroda, melyet Varenicáné Lőrincz Judit vezetett. Az egyesület működése szempontjából kulcsfontosságúvá vált a Kijevei Magyar Ház léte, ami megalapozta a szervezet tevékenységének eredményességét az elkövetkezendő években, és hozzájárult a közösségi tudat megszilárdulásához.

A kijevei honfoglalási emlékjel felállítását követően a Magyarok Kijevei Egyesülete fontolóra vette olyan személyhez köthető, történelmi esemény megőrzését, amely egyformán jó megítélésben részesülhet mind a többség, mind a kisebbség szemszögéből. Nem véletlenül esett a választás Liszt Ferencre. A világhírű magyar zeneszerző életében fontos szerepet játszott Kijev. Többször lépett fel itt a város zeneszerető közönsége előtt, gyakran jótékonysági célból szervezett koncerttel. 1847-ben hasonló hangverseny alkalmával ismerkedett meg későbbi nagy szerelmével és élettársával, Karolina Vitgenstein

hercegnővel, kapcsolatuk nagy hatással volt a művész további pályafutására és magánéletére. Egyik zongorahangversenyének színhelyén, az ún. Kontraktova Háznak (a tőzsde épülete) a homlokzatán, kijevei fellépésének 150. évfordulójára – bár kicsit megkésve – 1998. október 22-én, a művész születésnapján a Magyarok Kijevei Egyesülete Liszt Ferenc bronz domborművet helyezett el. Az alkotás szintén Jurij Bagolika és Vígh János alkotása. Az avatási ünnepet Francz József, a kijevei Liszt Ferenc Zenei Társaság elnöke nyitotta meg, jelen volt a város főpolgármesterének helyettese, a magyar nagykövet, valamint a budapesti Liszt Ferenc Társaság főtitkára. A kijevei magyar közösség ezen a napon azóta évente megemlékezik a nagy magyar zeneszerzőről a hagyományossá váló ukrainai magyar napok részeként.

A múltba vesző történelmi magyar-ukrán kapcsolatrendszer nem túl sok lehetőséget kínál a magyar vonatkozású kijevei események mai megőrzésére. Ezért minden felhasználható információ értékes lehet a későbbi korok számára, amit nekünk, Kijevben élő magyaroknak kötelességünk megőrizni és továbbadni. A második világháború tragikus eseményeivel kapcsolatos információk mindenképpen ebbe a kategóriájába sorolhatók. A magyar katonai alakulatok kijevei jelenléte köz tudott tény, viszont ennek a vitatott korszaknak az egyénekre lebontott vetületei, illetve a mögötte meghúzódó emberi sorsok mindenképpen érdeklődésre tarthatnak számot. Az egyesületből többen is foglalkoztak ennek a témakörnek a feldolgozásával. A leginkább figyelemreméltó eredményt ezen a téren Magyar Árpád mondhatja magáénak, aki felkutatta, és 2004-ben ukrán nyelven megjelentette Fettich Nándor 1941–42-ben írt kijevei naplóját. Kijevben több katonai temetkezési hely is létezett, az egyikről, amely történetesen a már említett Magyar Dombon volt, a napló fényképekkel kiegészített adatokat közöl.

Egy másik értékes magyar vonatkozású háborús információ véletlenül került az egyesület birtokába. 1999-ben Jevhen Bisztrickij, a Vidrodzsennya Alapítvány elnöke Tóth Mihály közvetítésével levélben fordult a Magyarok Kijevei Egyesületéhez, amelyben kérte, hogy látogatnánk meg a napokban felújított székházukban, ugyanis magyar vonatkozású érdekes információt tartalmazó anyagot szeretne átadni nekünk. Ez a találkozó az akkori magyar nagykövet részvételével meg is történt.

Vendéglátónk egy magyar szöveget tartalmazó kartonlapot mutatott be, erre az üzenetre a tulajdonukba került két-szintes épület felújításakor az egyik szarufa alá rejtve egy tokban találtak rá. A feljegyzés 1948. február 10-én keltezett, belőle megtudjuk, hogy ez, a kijevi közhasználatban Kornijicsuk házként szereplő épület „20 fő Magyar hadifogoly Becsületes munkája”. Az építők névsora annak idején megjelent a *Kárpáti Igaz Szóban* is, de sajnos, senki nem jelentkezett bővebb információért.

A közös múlttal rendelkező önálló államok fokozottan igénylik a létüket igazoló történelmi háttérrel. Ez az igény 1991 óta egyik meghatározó elemévé vált az Ukrajnában végbemenő folyamatoknak, és nem pusztán ukrán-orosz viszonylatban. A korszerű ukrán állami eszme gyakran hivatkozik a tiszavirág életű 1939. évi Volosin-féle köztársaságra, mint a jelenlegi ukrán állam egyik előzményére. Ám nemcsak a 20-ik század gyorsan változó politikai eseményei által kikényszerített határmódosítások kárpátaljai lecsapódásai és a vitatott történelmi fordulatok eredményeként kialakult társadalmi átrendeződések, hanem a ma már gyümölcsöző együttműködés korszakának tűnő Árpád-kori kapcsolatok tanulmányozásának igénye is feltételezi egy olyan szakmai alapon szervezett intézmény meglétét, amely lehetőséget biztosíthat a közös magyar-ukrán történelmi múlt politikamentes feltárásához. Ez az elképzelés adta az ötletet ahhoz, hogy 2004 tavaszán Tóth Mihály javaslatára hozzáálljunk Kijevben egy magyar-ukrán történész vegyes

bizottság felállításához, amelyhez a legjobb eszköznek egy történelmi konferencia összehívását tartottuk. Társadalmi szervezatként természetesen csak a tervezett rendezvény technikai szervezését vállalhattuk, a szakmai rész megvalósításába sikerült bevonni mind magyar, mind ukrán részről a Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetét. A magyarországi intézményt igazgató-helyettese, Pók Attila, az ukrájnait Vidnyánszky István professzor képviselte. Kijevi találkozásukat követően, miután minden szakmai kérdést sikerült egyeztetni, úgy tűnt, hogy decemberben sikerül megrendezni a konferenciát, ám a kijevi narancsos forradalom miatt csak 2005 áprilisában szervezhattük meg. A rendezvényt magas szakmai színvonalon sikerült lebonyolítani tartalmas előadásokkal tüzdelve, melyek a több mint ezer éves kapcsolatrendszer magába foglaló korszakot mutatták be. A konferencián az eredeti terveknek megfelelően megalakult a magyar-ukrán történész vegyes bizottság, melynek társelnökei Fodor István, illetve Vidnyánszky István lettek. Az ülészakon elhangzott előadások anyagai a *Magyar-ukrán közös múlt és jelen* című kétnyelvű kiadványban jelentek meg.

A Magyarok Kijevi Egyesülete az évek hosszú során az alapszabályában lefektetett célokkal és feladatokkal összhangban képviselte a kijevi magyar közösség érdekeit, vállalva közvetítői szerepét mind az anyaországban történő továbbképzés, munkavállalás, kapcsolatépítés, mind az ukrán magyar érdekek érvényesítése terén.

Helyzetéből adódóan felvállalta a kárpátaljai magyar szervezetek kollektív és egyéni képviselőit az országos állami szerveknél, koordinálta és segítette a belső-ukrajnai szórványmagarság szervezeteinek tevékenységét, megpróbálta közkinccs tenni ukrán közegben a magyar értékeket, híveket toborozni a magyar eszmének saját környezetében. Nemzeti hagyományaival, nyelvével, kultúrájával felvértezve több-kevesebb sikerrel alakította a kijevi közvélemény gondolkodásmódját a magarság európai civilizációban betöltött történelmi szerepéről és helyéről. E törekvések megvalósításához értelemszerűen szükség volt nemcsak a világraszóló magyar sikerek és történelmi személyiségek felmutatására, de olyan nemzetközileg elismert, ma élő személyekre is, akikre méltán lehet büszke a magarság. Az egyik ilyen nagy egyéniség, a futball-legenda Puskás Ferenc volt, akivel annak idején volt szerencséje találkoznia a kijevi magyar közösség tagjainak.

Külön említést érdemelnek Szili Katalin kijevi látogatásai, aki hivatalban levő házelnökként kétszer is találkozott velünk.

A Kijevbe látogató magyar politikusok, pártállástól függetlenül, úgy alakítják programjukat, hogy találkozhassanak az itt élő nemzetrészt tagjaival. Göncz Árpád, Mádl Ferenc és Sólyom László is szakított időt a kijevi magyarokkal való találkozásra, valamilyen érdeklődést mutattak a közösség kialakulásának körülményei és tevékenysége iránt. Külön említést érdemelnek Szili Katalin kijevi látogatásai, aki hivatalban levő házelnökként kétszer is találkozott velünk, és gyakorlati lépésekkel igazolta, hogy kész felvállalni megoldatlan gondjainkat.

Nemzeti és vallási ünnepeink kezdetétől fogva végigkísérték az egyesület tevékenységét. Belső rendezvényekről lévén szó, ezek a találkozások elsősorban a nemzeti identitás megtartását és az anyanyelv-gyakorlás lehetőségének biztosítását szolgálják. Az ilyen alkalmakra a tagságon kívül a magyar külképviseletek munkatársai, valamint a Kijevbe látogató magyar vendégeink is eljönnek. Az évek során sok ilyen rendezvényünk volt, amelyeknek immár egyik hagyományos eleme a kijevi magyar honfoglalási emlékmű

Szili Katalin házelnökként kétszer is meglátogatta a kijevi magyarokat

„Az ugorok a ma Magyar hegynek nevezett Kijevi hegy alatt vonultak...” Magyar emlékmű Kijevben

koszorúzása. E rendezvényekkel meglehetősen nagy tiszteletet vívtunk ki magunknak az ukrán értelmiség nemzetileg elkötelezett részénél, mivel ők is követendőnek tartják a mi példánkat. Ebben az értelemben pedig nemcsak közösségünk belső igényeinek kielégítését szolgáljuk, hanem kulturális értékeink közvetítését is szorgalmazzuk. Lehet, hogy a politikai verseny könyörtelen világában naiv felfogásnak tűnhet, de vélhetően van rá esély, hogy egykor Ukrajnában is értéknek számít majd a nemzeti kisebbségek sokszínű kulturális örökségének megjelenítése. A Magyarok Kijevi Egyesülete mindenestre ezt a célt akarja szolgálni.

Némi meglepéssel nyugtázzhatjuk, hogy a magyarországi pályázati forrásokból biztosított feltételek jelentős mértékben segítik tevékenységünket. Néhány évvel ezelőtt Horváth Sándornak, a *Kárpáti Igaz Szó* helyettes főszerkesztőjének támadt az ötlete, hogy mivel a Magyarok Kijevi Egyesülete amúgy is koordinálja a hágón túli magyar szervezetek tevékenységét, kézenfekvőnek látszik egy komolyabb kulturális rendezvény megszervezése néhány belső-ukrajnai helyszínen. Elsősorban irodalmi-népzenei témák szerepeltek az elképzelésben, de mivel egy kijevi képzőművészeti kiállítás megszervezésének lehetősége is adott volt, bővítettünk a programot. Így indult útjára 2005-ben a Kijevben azóta évente megtartott Ukrajnai Magyar Napok elnevezésű rendezvénysorozat. Ennek azonban előzménye is volt, tudniillik 2002-ben, az Illyés-centenárium évében az egyesület és az Ukrán

írószövetség közös szervezésében kárpátaljai magyar írók, költők mutatták be műveiket. Ez az irodalmi, zenei műsor akkor még az Illyés Gyula Kijevi Irodalmi Napok címet viselte. Az elmúlt években nemcsak Kijevben, hanem az ország más régióiban is mind irodalmi, mind népzenei vagy képzőművészeti vonalon sikerült bemutatni az ukrán közönségnek a kárpátaljai magyar kulturális élet szinte teljes palettáját, de a programban a Kárpát-medencéből érkező más magyar alkotók is részt vesznek. Érdekes színfoltja az utóbbi évek rendezvényeinek az október 17-ére eső Nemzetközi Finnugor Nap, amelyen rajtunk kívül az észt és a finn, valamint az Oroszország területén élő különböző finnugor népcsoportok is bemutatkoznak.

Az egyesület tevékenységi kerete a célkitűzések szabta elvárások függvényében az évek során bővült, a szervezet által vállalt feladatok többségükben megvalósultak.

A Magyarok Kijevi Egyesülete már alakulásakor kinyilvánította, hogy tevékenységével nemcsak a kijevi szórvány-magyarság nemzeti érdekeit képviseli, hanem az otthon, Kárpátalján maradt, illetve az onnan Ukrajna más vidékeire

elszármazott magyarok sorsa iránt is felelősséget érez; abban érdekelt, hogy megőrizték magyarságukat, használják anyanyelvünket, büszkének legyenek történelmünkre és őrizzék hagyományainkat. Ez a cél ösztönözte a szervezet vezetőit arra, hogy ETELKÖZ névvel díjat alapítson, mellyel „az Ukrajnában élő magyar nemzeti kisebbség fennmaradása, identitásának megőrzése, nyelve, kultúrája, hagyományai továbbélésének érdekében kifejtett kimagasló egyéni, illetve kollektív teljesítményt kíván honorálni”. Az egyesület eddigi díjazottai: Birta Mihály, Bíró Andor és Tóth Mihály.

A Magyarok Kijevi Egyesülete megalakulásának társadalmi hátterét a felbomló szovjet állami szerkezet romjain tétovázó állampolgárok megújulásra váró csoportjai adták. A mostani társadalmi változások viszont védekezési reflexeket váltottak ki e csoportoknál, mintegy visszamenőleg igazolva korábbi döntésünk helyességét. Akkor reménykedve néztünk a jövőbe, nem gondolva arra, hogy évek múlva nemzetiségi létünk veszélyeztetettségének árnyékában valódi tartalmat kaphatnak majd érdekvédelmi céljaink. Az egyesület tevékenységi kerete a célkitűzések szabta elvárások függvényében az évek során bővült, a szervezet által vállalt feladatok többségükben megvalósultak.

A folytatást az egyesületi tagság felelőssége biztosítja. Ez annak ellenére is igaz, hogy megfosztották a közösségi otthonától, hogy az ukrán hatalom nem támogatja megfelelően a tevékenységét, hogy bizonytalanok a gazdasági kilátások, erősödik az ukrán társadalomban a mássággal szembeni intolerancia. Ezek a kihívások összetartó erőként kell, hogy hassanak. Még akkor is lesznek megoldásra váró feladatok, ha valami csoda folytán az ukrán állam civilizáltan rendezné kapcsolatát a területén élő kisebbségekkel.

Annak idején a kijevi magyar közösség a város vonzó hatásának köszönhetően megfelelő utánpótlással rendelkezett az ide érkező, itt letelepedő diákok, illetve szakemberek révén. Később a határok átjárhatóságával az anyaország elszívó hatása lényegesen megváltoztatta ezt a helyzetet, miután a kijevi magyar közösség soraiból többen kivándoroltak. Ennek ellenére az egyesület taglétszáma – bár ingadozott az évek során – állandónak mondható. Remélhetően sikerül megőrizni nemzeti identitásunkat, terjeszteni kultúránkat, őrizni hagyományainkat, megtartani anyanyelvünket, méltónak maradni magyarságunkhoz.

Palocsay Kisó Kata

Bábszínház az egész világ (11.)

Kiindulópontok egy bábelőadáshoz

A puding próbája az evés

Melyik szöveg és miért?

A Bábszínház az egész világ sorozatot 12 részre terveztem, és íme, már csak a két utolsó rész maradt hátra, amelyekben a kezdetekről fogok írni. Arról, honnan indulhat el egy-egy bábelőadás, mi indíthat el egy olyan gondolatmenetet, ötletsort, amely addig alakul, duzzad és fejlődik, amíg kész alkotássá válik. Tapasztalataim szerint a kezdő bábosok első lépésként kiválasztanak egy bábdarabot, és azt alakítják a csapata, a körülményekre, a helyzetre. Ez is járható út, de nem az egyetlen. Sőt, sok esetben célravezetőbb más irányból indulni, és mielőtt megtennék az első lépést, elgondolkodni, hogy miért szeretnék bábszínházzal kísérletezni.

Egy bábelőadás létrehozása csapatmunka, éppen ezért az első és legfontosabb maga a csapat. Kik vesznek részt a projektben, mi érdekli őket, hogyan

gondolkodnak, miben tehetségesek, miért lenne jó, hasznos, esetleg fejlesztő folyamat, ha együtt báboznának? Ha alaposan végiggondoltuk, miért is fogunk bábozni, akkor érdemes már a kezdetektől bevonni a csapat összes tagját az alkotói munkába. Ha már minden résztvevő a kezdetektől a magáénak érzi a folyamatot, akkor az nem csupán feladat számára, hanem élvezet is. Iskolai színjátész vagy bábozó csoportok előadásáiban az eljátszandó darab kiválasztása néha az egyetlen komoly akadálya a sikernek. Gondoljunk arra, hogy ha a csapatban főleg lányok vannak, és kiválasztunk egy olyan darabot, amelyben főleg férfi szereplők vannak, és szegény lányok csak azért ragasztanak bajuszt és hordanak pörgekalapot vagy csákót, mert a darab ezt írja elő, akkor valószínűleg semmi közük nem lesz ahhoz, amit csinálnak. Nem tudnak azonosulni a szereppel, amit kaptak, de hát hogyan is azonosulnának? Főleg ha a darab szövege és az ő világuk, világnézetük és gondolataik között nincs semmilyen kapcsolat vagy átjárás. Az mindenképpen lenyűgöző, ha egy szöveg szép, értékes, van mondanivalója, nagynevű, híres az írója és ráadásul tananyag is. De mindez még nem ok arra, hogy színpadra vagy bábszínpadra is kerüljön. Maradjon irodalom, és maradjon az irodalom órán, ott valóban megőrzi értékeit és hatni fog a saját eszközeivel, élvezetet fog nyújtani. Ha nem találjuk meg a személyes gondolatot, és azt a pontot, ahonnan meg tudjuk ragadni a szöveget és annak történetét úgy, hogy a mostban létezzenek (itt nem a helyzetek aktualizálását, hanem a szövegben található problémák, szereplők életképességét értem), akkor nem eleven előadást hozunk létre, hanem múzeumot. A néző kizárólag

Előadás után

szemlélője marad az előadásnak, valós élvezetet nem nyújt sem a játzó személynek, sem a közönségnek. (Gondoljunk a már említett férfiszerepben feszengő kamaszlányra. Vagy az óvodában bábozó gyermekekre, akik azért báboznak a karácsonyi ünnepeken, hogy a történetet jobban megértsék, de ha a Józsefet játzó kisiútól megkérdezzük, kinek mondja József a szövegét, akkor rendíthetetlenül állítja, hogy Csengének. Mert hát Csenge játssza Máriát. És mert nem világos az, hogy mi is a történet, kik is azoknak a szereplői, és hogy most József Csengével beszél-e, vagy Lacika magában mondja a szöveget ügyesen, folyékonyan, de nem tudva, hogy valójában mit is mond, kinek is mondja, hol van és miért. És ha megkérdezzük ki az a Mária, vagy hogy mi köze van az ő versikéjének a Jézuska születéséhez, akkor nem biztos, hogy egyből jön a válasz.)

A bábéladás csapatmunka

Az előadásban valójában elmondunk valamit, ami számunkra fontos, az élőbeszédttől vagy az írástól eltérő formában. Ha különleges alkalomra készítjük a fellépést, akkor szűkül a témakör, de nem ajánlatos általában a karácsonyról, a szeretetről, az édesanyákról vagy bármilyen más témáról beszélni. Mert ha általában személytelenül közelítjük meg e témákat, akkor bármilyen gondolat sekélyes lesz, üres forma marad. Ha már van kiválasztott témánk, vagy (báb)színdarabunk, vonjuk be

csapatársainkat és alapozzunk arra, hogy ők mit gondolnak erről, vagy a darabról. Ezekkel a gondolatokkal játszunk el, ez a legtöbb, amit megtehetünk annak érdekében, hogy eleven folyamatot hozzunk létre, és eleven kapcsolatot teremtsünk a nézőinkkel. Szánjunk időt az előkészítő beszélgetésekre vagy olyan találkozásra, amikor a csapat tagjai rajzolnak, szöveget, a témához köthető tárgyakat hoznak vagy zenei ötleteket, személyes történeteket, esetleg készítenek egy bábút.

A bábozás gyakorlat, művelni kell. Mindent, amit kitalálunk, elképzelünk, folyamatosan ki kell próbálni, hogy működik-e.

Merjünk új utakon is elindulni, például kizárólag csak a témát meghatározva (család, gyermekjátékok, évszakok, újrahasznosítás, természet, tündérvilág stb.) előbb elkészíttetni a bábokat a bábosokkal, majd kiindulni abból a közös világból, amelyet már minden résztvevő a magáénak érez, hiszen része, alkotója a kezdetektől fogva. Kiindulópont lehet maga a tér is. Az iskolának, templomnak, ovinak, közösségi háznak van egy olyan udvara, ahol egy fal, egy ajtó, két bokor és egy fa, egy homokozó, egy lépcső vagy bármilyen más, számunkra

megszokott, hétköznapi térelem szerepet játszhat, átváltozhat azáltal, hogy másképp használjuk, a megszokottól eltérő helyzetek színterévé válik. Induljunk ki abból, ami van, és onnan kalandozzunk el minél messzebbre.

A bábozás gyakorlat, művelni kell. Mindent, amit kitalálunk, elképzelünk, folyamatosan ki kell próbálni, hogy működik-e. Akkor majd megtapasztaljuk, hogy a legjobb ötletek és megoldások gyakorlat közben születnek meg, játszani könnyedséggel. Ha kitűzünk egy olyan célt, és elméletben kidolgozunk egy olyan (báb)előadást, amelyhez nincsenek reális alapjaink (csapat, anyagiak, tér, technika stb.), akkor folyamatosan csak az akadályok leküzdésére fecséreljük energiáinkat, szárnyalás és jókedvű kísérletezés helyett folyamatos kellemetlen kompromisszumok, félmegoldások akadálypályáján próbálunk teljesíteni. Ez nem hozza meg a játékkedvet, azt az élvezetet, ami majd a végső alkotás legnagyobb erénye lehet. Az anyagiak soha ne akadályozzanak, gondoljunk arra, hogy a bábszínházban annál nagyobb az átváltozás csodája, minél messzebb van egy tárgy attól, amit majd jelteni fog. Ötletességgel, fantáziával, munkával és a rászánt idővel pótolva az anyagiakat, alkotásunkat értékesebbé tesszük, mintha kizárólag pénzzel, készen megvásárolt kellékeket, bábukat, díszleteket használnánk.

Konkrét példák következnek, olyan történetek, amelyeknek szereplője voltam, akár irányító tanárként vagy rendezőként vagy játszótársként. A megemlített kísérleti előadások színészhallgatókkal készültek, de előfordult, hogy a csapat képzőművésszel, zenei vezetővel vagy szövegíróval egészült ki.

Bábszínház az egész világ, csak észre kell venni, meg kell ragadni a megfelelő pillanatot, a kedvező alkalmat, azt az ötletet, ami elindítja fantáziánkat, felcsigázza kíváncsiságunkat, feléleszti játékkedvünket, mozgósítja alkotó energiáinkat, egyszóval felébreszti a bennünk szunnyadó gyermeket.

Dömdödöm, Szegény ördög és Óda a naphoz

„Erikán már az ajtóban látszott, hogy szomorú.

– Mi baj? – kérdezte megrettenve Simf.

A kislány előbb megkerülte az asztalt, fölkapaszkodott a szemben levő székre, állát az asztal peremére támasztotta, a tekintetével szép szomorúsághurkokat gubancolt a férfi köré.

– Sírnak – mondta.

– Simf előtt egy percig sem volt kétseges, hogy kicsodák. Nyilvánvalóan

Évszakmanók

Kukucs!

a felülnézetből ábrázolt, szépen kipikelyezett bandzsa krokodil, a bombaforma hal, az úthengerrel szétlapított farkas, a csánk nélküli, szögletes ló és persze ő: a retemetesz. Sírnak.

Bizonyára valamit elhibáztam – gondolta Simf –, megfedekeztem valami lényegesről. – Most már az ő szeméből is áradt a szomorúság, rézsút lefelé, éppen a kislány tágra nyitott, szép virágszemébe. Jó szomorúság volt, lilásvörös, fénylett tőle az asztal.” (Lázár Ervin *Retemetesz*)

Néhány szó, és máris Lázár Ervin világában vagyunk, amely a mi világunk is, hiszen közösen teremtettük az íróval, aki előcsalogatta képzeletünkből a fényeket, formákat, színeket, árnyékokat, gesztusokat, illatokat, hangokat. Bábkakal egyetlen meséjét, a *Dömdö-dömdö-dömdö-dömdö*-öt készítettem el eddig, sok-sok évvel ezelőtt színművészeti diákokkal. A választás *Dömdö-dömdö* miatt volt. Ő volt az a Lázár Ervin-szereplő, akinél úgy gondoltam, ha bábuként életre kel, nem lesz korlátozva a valós létezésétől. A bábok megszülettek úgy, ahogy akkor elképzeltük őket. Szörnyeteg Lajos például piros mimikás bábu volt, a bábos bal keze nagy busa barátságos tekintetű fejét mozgatta, a piros kesztyűs jobb keze pedig a Lajos jobb keze volt. A kézre nagy szüksége volt, mert tavasszal mutattuk be az előadást, amikor a pitypang éppen fújható volt. Innen jött az ötlet, hogy ha Lajos velünk lenne, biztosan szenvedélyesen szeretne pitypangot fűjni.

A történetet teljesen üres térben adtuk elő, díszlet nélkül. Az eleven színű bábok és a mozgalmas cselekmény

betöltötte a paravánt, no meg a nézőtérben ülő néző is egy térben érezte magát *Dömdö-dömdö*mmel és barátaival.

Más alkalommal egyik diákom fel-tétlenül női szerepet akart játszani, a diáklányok egyike meg férfi szerepet. Ez volt a kiinduló pont akkor, amikor Tamási Áron *Szegény ördögére* esett a választásom. Kovács Ildikó bábszínpadra átírt változata tömör, karakteres szöveg, rengeteg jó helyzettel, humorral és játéklehetőséggel. Kesztyűs- és fakanálbábokat használtunk. A fekete-piros groteszk, elrajzolt pofájú és testű ördögök – köztük Lámenta, az ördögfeleség, aki eltorzított férfihangon szólalt meg

– színben, anyaghasználatban külön-váltak a szegény asszony s két rafiahajú fakanálbábu lányának világától. Ők természetes színű len- és kendervászonba voltak felöltöztetve. Módus Beke – akinek groteszk figuráját még humorosabbá tette nőies hangja – nejevel együtt már a prémes gallér, selyem paplan, bársony és csipkeruhák, sőt rózsaszínű hajcsavarók világából érkeztek.

Egy másik évfolyamot különlegesen érdekelt az árnyjáték. Azt is tudtam ró-luk, hogy néhányan jól rajzolnak. Így talált egymásra a csapat, a technika és a szöveg. Echnaton fáraó *Óda a Naphoz* című művét vettük elő Franyó Zoltán fordításában. Tíz részre osztva a szöveget, felfedeztük a benne rejlő helyzet- és játéklehetőségeket, lefordítottuk egy stilizált, képi világra, melyben a fény volt a főszereplő. Bábjaink eredeti ó-egyiptomi rajzokon alapuló karton síkfigurák voltak (fekete-fehér és színes árnyfigurák), valamint megvilágított tárgyak: színes selymek, faágak, kezek, fényáteresztő anyagok. Kísérőzenének is hiteles egyiptomi népzene-t választottunk. A legkülönbözőbb fényforrásokat használva – gyertyákat, fáklyákat, elemlámpákat, hideg fényű fényforrásokot, halogén, színes szűrőkkel ellátott reflektorokat – keltettük életre az előadást. Így sikerült bábos nyelvre lefordítani a következő sorokat:

„A föld intéseid szerint él,
Hiszen te alkottad meg egykor,
Mihelyt felszállasz: minden éled,
Mihelyt leszállasz: minden elhal.
Te vagy, csak te: minden élet titka,
És minden csak teáltalad él.”
(Folytatjuk)

Bábszínház a tornateremben

Laczkó Vass Róbert

Nyitott szemmel XV. Amerika Janus-arca 1. rész

Keresztül-kasul az Egyesült Államokban, végig a nevezetes Route 66 mentén, repülővel, autóval, motorbiciklivel, hegyre fel, völgybe le, sivatagon és kanyonon át, a keletitől a nyugati partig... Majdnem kontinentális barangolásra vállalkoztunk, amikor a Györkös Mányi Albert Emlékház Nyitott szemmel című beszélgető sorozatában két olyan kolozsvári közéleti személyiséget láttunk vendégül, akik sztereotípiákon innen és túl, egy-egy komplementer Amerika-képet vázoltak fel a hallgatóságnak. Hantz-Lám Irén földrajztanár és szakíró személyes anekdotái mentén az amerikai nagyvárosok vonzáskörében szerveződő magyar emigráció ünnep- és hétköznapjairól számolt be a hallgatóságnak, míg Somai László József ügyvéd a szenvedélyes motoros szemszögéből érzékeltette, mennyit ér a prérrik végtelenjén való száguldozás szabadsága. Nem titkolt szándékunk volt a körülrajongott sztár-tanár és egykori tanítványa révén két

különböző nemzedék képviselőinek élményanyagát szembesíteni egymással. Hogy mennyire sikerült a kísérlet, és mennyire kibeszélhető két órában a szubjektív „Amerika-feeling”, az kiderül az alábbi beszélgetésből!

Laczkó Vass Róbert: Irocska néni – hadd szólítsalak úgy, ahogy az baráti körben illik, és tegezzük is egymást, ahogy azt baráti körben szoktuk –, olyasmiről szeretnénk eszmét cserélni, amiről ma már szinte mindenkinek van valamilyen mondanivalója. Közösségünk ingerküszöbe tehát értelemszerűen magas lesz Amerika-témában, még akkor is, ha sokunk izgalmasan szubjektív, Óperencián túli történeteit közhelyessé mossák a különféle kommunikációs csatornákon ránk ömlesztett Amerika-képletek.

Hantz-Lám Irén: Az én utazásaimnak személyes apropója volt. Először 1996-ban kerültem Amerikába dr. Charles William Tobias, azaz Tóbiás Károly professzor feleségének, Vörös Katalinnak a meghívására. Tóbiás professzor, a Berkeley Egyetem azóta elhunyt elektrokémikusa egy elhagyott torockói telek és jobbagyház megvásárlásának és közösségi hasznosításának volt a legfőbb támogatója, nélküle ma nem lenne meg az ott kialakított ifjúsági központunk. Katalin asszony kétszer is hívott az Egyesült Államokba. Első alkalommal családi okok miatt nem tudtam vállalkozni az utazásra, másodsorra pedig az unokáimmal szerettem volna többet foglalkozni, de a lányom azt mondta: Mamó, harmadszorra már nem fognak hívni, az unokák viszont megvárnak, szóval eriggy! Én pedig szót fogadtam neki. Két hónapig voltam Vörös Katalinnak és lányainak, barátainak a vendége szerte-szét az Egyesült Államokban.

LVR: Kézről kézre jártad végig Amerikát?

HLL: Olyannyira, hogy a két hónap alatt gyakorlatilag kétszer volt

Somai László anekdotázik

alkalmam hosszabban beszélgetni angol nyelven. Lali, a bostoni barátom nem tudott értem jönni a reptérre, így nekem kellett eldiskurálnom a taxisofoőrrel; egy asztaltársaságban pedig, ahol az ifjabbak már nem beszéltek jól magyarul, angol nyelven voltam kénytelen boldogulni a mellettem ülő fiatalemberrel. Persze készültem becsületesen, az utazás előtt intenzíven tanultam, szótárt is vittem magammal, az ugye mégsem járta volna, hogy Amerikába megyek, de nem tudok szót érteni az ott lakókkal. Végül egyik magyar családtól passzoltak a másik magyar családig, az említett két eseten kívül nem is kellett angolul beszélnem egy vakhangot sem.

LVR: Alapállásban földrajztanár vagy, aki történetesen másik vendégünk, Somai László tanára is voltál, és akinek hosszú évtizedek óta – hogy úgy mondjam – szakmájába vág a világgjárás tanórákon, tananyagban, térképen. A rendszerváltozás után már nem nagy kunszt az Amerika-járás, bár Washingtonból még mindig gyanakvással figyelik a vízumköteles Kelet-Európát. Hogy megértsük első, két hónapos amerikai körutad jelentőségét, nem kerülhetjük meg a kérdést: hogyan utaztatott egy földrajztanár 1989 előtt?

HLI: Sehogyan sem utaztatott, legfeljebb ingázott Apahida vagy Kolozs és Kolozsvar között. Persze adódtak váratlan, szerencsés lehetőségek is, amelyeket igyekeztünk a lehető legokosabban kihasználni. Férjem, Hantz András kutató vegyész 1972–73-ban Humboldt-ösztöndíjas volt a Mainz-i egyetemen, a Humboldt Alapítvány pedig rendezett egy országjáró kirándulást az ösztöndíjasoknak, ahová meghívást kaptak a feleségek is. Messziről hallani lehetett, hogy dobog a szívem, amikor Grecu elvtárshoz mentem a tanügyi osztályra, hogy útlevelet abszolváljanak nekem. Csodák csodája: nem tagadták meg tőlem, így láthattam egész Nyugat-Németországot, ahogyan azt bemutatták az ösztöndíjasoknak. Szenzációs utazás volt szakmai, kulturális és emberri szempontból egyaránt: a „nyugati” sokkhatás, ami engem, a kelet-európaiakat érhetett. Persze nem csak a német hegyek és városok érdekesekek, szépek, rengeteget kirándultunk, jártuk a hegyeket, városokat itthon is. Nyugat-Európa viszont akkoriban katartikus hatással bírt.

LVR: Tanítványaid és a náluk is fiatalabb korosztályok lazábban élik meg a „nyugati sokkot”. Egy ideje nagy a hallgatói mobilitás, tanulmányútra

menni a különféle nemzetközi csere-diák-programok, kutatói ösztöndíjak révén átlagos jelenségnek számít. Ma már az a lúzer, akinek nem jön össze legalább egy erasmusos fél esztendő. Van ebben a megállapításban egy kis irigy „bolognázás” is a részemről, amit következetesen a saját zsebemből kispórolt utazásokkal igyekszem orvosolni, de valahogy az Egyesült Államok még ennek okán sem lett a vágyálmom. Somai Lacinak viszont, ha jól tudom, az volt...

Somai László József: Gyermekkoromban minden indiános könyvet végigolvastam, ami fellelhető volt a könyvtárban, otthon vagy az unokatestvéreknél, hát persze, hogy szövéődött bennem is egy „amerikai álom”! Egyszer majd elmegyek, tollat viselek a hajamban, lovagolni fogok, skalpokat gyűjtök, elérem az észak-nyugati átjárót és megtalálom az aranyat Kaliforniában. Aztán új időknek új szelei kezdtek fújni, én pedig ló helyett motorbiciklire szálltam.

LVR: Egymagadban ennyi lóerővel Winnetou lettél a sokadik hatványon!

SLJ: Plusz egy kisvárosnyi cowboy, ha jól utána számolunk. Amerika pedig nem más, mint a velem együtt növekvő kalandvágy egyik állomása. Gondolom, ez mindenkiében ott lappang. Tizenvalahány éve próbálkoztam egy amerikai vízumkérelemmel, de visszautasítottak. Nem indokolták, miért. Annyira megsértődtem, hogy megfogadtam: soha többé nem lépem át az amerikai nagykövetség küszöbét, inkább megvárom a vízumkötelezettség eltörlését, majd utána felpörgetem a motorbiciklit, és nekivágok szabadon.

LVR: Megnyilvánult a kelet-európai büszkeség?

SLJ: Talán igazad van, bár most egy kicsit másként látom a dolgot. Akkor viszont megfogadtam valamit, és ha már megfogadtam, igyekeztem is tartani a dolgot. Közben magyar állampolgár is lettem, és már füttyültem az amerikai vízumra. Nem kis erőfeszítéssel megterveztem magamnak egy csodálatos kirándulást, s így a magam módján megélhettem az amerikai álmot.

LVR: Amerika kontinensnyi ország, jóval nagyobb alapterületű, mint például Ausztrália, és csak alig marad el e tekintetben Európától. Mondhatni, minden megtalálható az Egyesült Államokban, ami szem-szájnak ingere: magányos, vidéki farmoktól a felhőkarcolókkal zsúfolt megapoliszokig, magashegyi gleccserektől a trópusi partvidékekig, titokzatos kanyonoktól a szertelen vízesésekig, bővizű folyamoktól a tikkadó sivatagokig,

háborítatlan ős-fenyvesektől a prérík végtelen pusztaságáig. Miért éppen a Route 66-en való motorozást választottad a felhozatalból?

SLJ: Így volt olcsóbb a repülőjegy. Megérkeztem a keleti partra, térti jegyem pedig a nyugati partról volt, ezért valahogy át kellett jutnom egyik óceántól a másikig, és akkor kiválasztottam Amerika főutcáját. A viccet félretéve: nem mindennap esik meg az emberrel, hogy átrepül egy óceánt. Ha pedig már

Gyermekkoromban minden indiános könyvet végigolvastam, ami fellelhető volt a könyvtárban, otthon vagy az unokatestvéreknél, hát persze, hogy szövéődött bennem is egy „amerikai álom”!

átrepültem, éreznem kellett azt a társadalmat, kultúrát, környezetet, ahová csöppentem. Vágytam az Egyesült Államokba, de fel sem tevéődött, hogy kizárólag a keleti parton üssem el az ott töltött időt. Többet szerettem volna látni, mint a filmekben: milyen a hétköznapi Amerika, milyen a kontinens hamisítatlan belseje? Nem elhanyagolandó, hogy imádom motorozni, így természetesnek tűnt, hogy egy motor hátán fogok átszáguldani Amerikán.

LVR: Te viszont, Irocska néni, a nyugati partra, San Franciscóba mentél először. Volt fogalmad, hogy mivel jár egy ilyen hosszú repülőút?

HLI: Repülő élményem volt már azelőttől, Konstancára régebben repülővel jártunk, sokkal olcsóbb volt, mint manapság. Az Egyesült Államokba persze más volt átrepülni. Motoszkált bennem a „jajistenem”, és azon kaptam magam, hogy szépen elrendezem az itthoni dolgokat, mielőtt elmegyek. Igaz, csak két hónapra mentem, de mindent úgy intéztem, hogy ha netán mégsem jönnék vissza, rendben legyenek a dolgaim.

LVR: A rossz nyelvek szerint még senki nem maradt a levegőben...

HLI: Ilyesmikkel szemtelenkedett a férjem is: Ilus, ha esel, fogózz meg! Félelem, az nem volt bennem, de feszültség igen, és ezt mindenkinél éreztem, aki körülöttem volt. Egy nagy amerikai társasággal, a Delta Air Lines-szal utaztam Budapestről. Kellemes út volt,

Hantz-Lám Irén, a szenvedélyes mesélő

kedves stewardesekkel, a személyzet nagyon jó viszonyban volt az utasokkal. Ez azért fontos, mert másodszorra már egy holland légitársasággal repültem, a holland lányok pedig épp, hogy nem döftek a tekintetükkel. Untak minket rendesen, és ennek egy ilyen hosszú úton bizony jelentősége van. Mindenki-ben ott bujkál egy kis feszültség, amíg fel nem érünk a tízezer méter körüli magasságba, landoláskor úgyszintén. Amikor a gép földet ér, mindenki nagyot szusszan: milyen jó, hogy szerencsésen leszálltunk! És a transzatlanti repülés utáni landoláskor megtapsoltuk a pilótát. Így szokás, ez nagyon szép gesztus!

LVR: Mindketten a New York-i John F. Kennedy Nemzetközi Repülőtéren landoltatok, első transzatlanti repüléseitek között azonban történt egy szomorú, ok-okozati összefüggései szerint a mai napig gyanakvással kezelt esemény, amely összekuszálta a geopolitikai erővonalakat, és megváltoztatta a világtörténelem menetét. Ez volt a Nine Eleven (9/11) néven elhíresült terrorcselekmény. Az Egyesült Államokat eladdig soha nem támadták meg kívülről a saját, kontinentális területén. A szörnyű élmény társadalmi pszichózissá fajult és szabadságjogokat is korlátozó törvénykezést eredményezett Amerikában, a repülésbiztonságot pedig azóta is rendkívüli szigor jellemzi. Nyilván eltérő tapasztalatokkal rendelkeztek, ami az Egyesült Államokba való belépést illeti...

HLI: Készültem arra lelkiileg, hogy vizsgálódní fognak, de utólag értékelve a dolgot rá kellett jönnöm, hogy alig volt

abban szigorúság. Például, nem kellett a cipőmet levennem. Egy torockói festett, faragott bölcstöt vittem ajándékba, készen összerakva. Nagyjából egy méter hosszúságú lehetett, fehér vászonba bevarrva, becsomagolva. Természetesen a gyanús csoportba utasítottak ezzel a rémes batyuval. Felhasították a vásznat, nézegették, de nem találtak semmilyen illegális dolgot, ennek ellenére egzotikus látványosság lehettem egy bölcstöt a hónom alatt. Második utazásom alkalmával barackízet csomagoltam a nem túl elegáns kofferembe. Bizonyára leolvasták rólam, hogy én egy szerencsétlen kelet-európai nyanya vagyok, mert másodszor is egy másik sorba tereltek engem, ahol inkább átnézik az embereket. A szolgálatos hölgy felnyitotta a koffert. Ügyet sem vetett az üveg Tokajira, hiszen az le volt zárva gyárilag, de megtalálta Hanczné házi barackízét. Dermedten kérdezte, mi az? Eating for the children, magyaráztam a bizonyítványomat, és reszkettem, nehogy a drága barackízemet saját kezűleg dobassák ki velem egy szemétkosárba. Nagyon esendő szerzet lehettem ekkor is, mert végül elengedtek a barackízzel együtt. Ma már kidobtatnának minden élelmiszert.

LVR: Nem hiszem el, hogy megakartad úszni egy bölcstöt és egy barackízzel!

HLI: Vittem kürtőskalács-sütőt is! Fából kellett volna lennie, de nem kaptam akkoriban olyasmit, így fémből csináltattam egyet a rézműves cigánnyal.

LVR: Könyörgöm, az egy komplett aknavető!

HLI: Pontosan! Amikor a fiam meglátta Budapesten azt a micsodát, azt

mondta nekem: Mamó, ez úgy néz ki, mint valami fegyver, legalább lyukasztatjuk ki a tetejét, nehogy valami szörnyű dologra gondoljanak Amerikában! A cigány persze jól körbeforrasztotta mindenütt, így el kellett egy kicsit rontanunk a munkáját, ennek ellenére nagy sikert arattam vele. Többször süttöttünk rajta kürtőskalácsot, egyszerűen imádták az elszármazott barátaim.

LVR: Laci, tőled nem vették el a motorbiciklit?

SLJ: Nem vehették, mert nem vittem magammal. Vannak ott sokkal jobbak, mint amilyen az én itthoni motorom. Amit Irocska néni mesélt, az nagyszerűen mutatja, micsoda sztereotípiák élnek bennünk a reptéri szabályokkal kapcsolatban. A repülésbiztonság távolról sem arról szól, hogy nem lehet felmenni a gépre egy kürtőskalács-sütővel, mert rögtön lefülelnék a gonosz biztonságiak. Úgy gondolom, hogy nagyon kitalált, okosan szervezett társadalomról beszélünk, amely tudja, hogyan védje meg magát, ha kell. Nem sikerült ugyan a World Trade Center esetében, ám azóta nagyon is a helyükre kerültek a dolgok!

**A repülésbiztonság
távolról sem arról szól,
hogy nem lehet felmenni
a gépre egy kürtőskalács-
sütővel, mert rögtön
lefülelnék a gonosz
biztonságiak.**

LVR: Lehet, hogy mi lihegjük túl a reptéri bosszankodást?

SLJ: Valószínűleg igen. Meg kellene értenünk, hogy ők védeni szeretnék a társadalmukat, amit csak bizonyos módszerekkel tudnak elérni. Nem mondanám, hogy különösebben terhes módszerekkel. Attól a pillanattól kezdve, hogy lejelentkezel egy légitársaságnál, félig-meddig már Amerikában érezheted magad még akkor is, ha fennáll a veszélye annak, hogy a repülőtér-ről visszaküldenek. Ám ott úgy fogadnak és úgy beszélnek veled, ahogy az illik. Mosolyognak, kedvesen kérdezik, hová utazol, megkérnek, hogy jelents be egy laccímet, ahol az első nap tartózkodni fogsz. Vannak protokolláris szabályok is, például, meginterjúvol a légitársaság biztonsági személyzete. Mikor beszállsz a gépbe, teljesen megváltozik a hangulat, oldódik a feszültség, amiről Irocska néni beszélt. Én is amerikai

légitársasággal utaztam, és annyira fesztelenül éreztem magam, hogy számolgatni kezdtem, ki hány Diet Coke-ot gurít le a torkán. Rengeteget kóláznak az amerikaiak egy repülőúton.

LVR: És jönnek a szokásos élvezetek: megetetnek, filmet nézel, szunyókálsz...

SLJ: De csak addig, ameddig a kontinens közelébe nem érsz! Akkor kötelező módon kiképeznek több nyelven is arra, hogyan kell belépni az Egyesült Államok területére. Egy kis oktatófilm-ben lerajzolják, bemutatják, eljátszszák, mire számíthatsz, hogy néz ki a biztonsági eljárás, hol kell jelentkezni, melyik belépő sávot kell választani. Mikor aztán ténylegesen is megérkezel a reptérre, pontról pontra végigjatszod a saját kisfilmedet, amelyben te vagy a főszereplő. Beléptetésnél persze különbséget tesznek amerikaiak és nem amerikaiak között, ám ez az eljárás nekünk sem idegen az Európai Unióban érvényes szabályok szerint. Visszafelé jövet az volt a vicces, hogy a mellettem ülő kaliforniai hölgynek kellett hasonló nyomtatványokat kitöltogetnie, mint nekem odamenet. Azaz: nincs tiltott árucikk, élelmiszer nálunk, nincs Irocska-féle barackíz a bőröndbe rejtve, bár egy unokatestvérem töltött káposztát „csempészett be” Miami-ba menet, szóval a maga módján megengedő a rendszer.

LVR: Megy minden, mint a karikacsapás, nem történik semmi váratlan dolog az emberrel a John F. Kennedy-n?

SLJ: Dehogynem, az mindenképpen váratlanul ért, amikor a határőr megszólalt románul. Nem ez volt az első eset, hogy magyar útlevéllel utaztam, a belépés előtt is vannak bizonyos árulkodó formaságok. Elektronikus nyomtatványt kellett kitöltenem, amelyet később visszaigazoltak, hogy utazhatom vízum nélkül. Abban természetesen feltüntettem, hogy kolozsvári vagyok, tehát Romániában élek, a latin ábrázatú határőr pedig rá is kérdezett a dologra, miközben zajlottak a biometrikus procedúrák. Amikor másodjára is románul szólalt meg, nekem is kezdett gyanússá válni a dolog. Visszakérdeztem, hogy honnan tud románul? Kiderült, hogy egy ideig Kisinyovban dolgozott az amerikai nagykövetségen, és talán már magyarul köszönt, amikor elváltunk. A különködést persze nem úszhattam meg, én ugyanis a bukósisakkal vonultam végig a beléptető rendszeren.

LVR: A biometrikus vizsgálatok – arcfelismerő rendszer, ujjlenyomat rögzítése, retina-kontroll – kissé zavarba

Harley Davidson 80 lóerővel

ejtik az embert. Nekem a rendszerváltás előtti határátlépések gyomorgörceit juttatják eszembe, és abban a pillanatban végtelenül kiszolgáltatottnak érzem magam, hiszen a „nagytestvéri” nyilvántartásba vétel semmiben sem különbözik a „rabosítás” eljárásaitól...

SLJ: Ez tulajdonképpen egy visszaigazolás, hiszen az európai uniós szabványok szerint ma már csak elektronikus útlevélet bocsátanak ki, az abban tárolt adatok pedig tartalmazzák a digitális ujjlenyomatot és az íriszmintát. A személyazonosság ellenőrzésének 21. századi módszereit értelemszerűen alkalmazni kell, hiszen a turizmus biztonságát is csak így lehet garantálni, ha pedig belépsz egy idegen országba, alá kell vetned magad azoknak a szabályoknak, amelyeket ők a saját érdekében foganatosítanak.

LVR: Mindenki-ben élt valamilyen ábránd azokról az országokról, kirándulóhelyekről, ahová a megvalósult szocializmus idején évtizedekig csak kívánczni lehetett. Az érdeklődők olvasmányaikkal, a szakmailag is érintettek ezen felül a tanulmányaikkal élesíthették a valósághoz ezeket az ábrándképeket. Nagy volt a különbség Amerika vonatkozásában egy földrajztanár szakmai ismeretei és a megízlelt valóság között?

HLI: Ez egy nagyon összetett kérdés, nagyon hosszú is lenne rá a felelet. Igyekszem néhány példával összefoglalni. Földrajztanárként profilokat rajzoltam, ehhez pedig tudni kellett, hol vannak a pusztaságok, hol van a sivatag,

hol az erdő, hol vannak a Nagy-tavak, a hegláncok, a Mississippi, miegymás. Mindez elméletileg is nagyon érdekes és szép, amit viszont a valóságban kapsz, az már gyönyörű. Amikor San Franciscóhoz közeledtünk, lenéztem a repülőgéphez ablakából, és láttam, hogy alattunk rubin- és aranypántok futnak. Hirtelen nem tudtam, hogy mire véljem őket. Aztán kapcsoltam: hiszen estére érkeztünk a város fölé, az autók piros lámpái pedig távozóban rubin rajzolatot adnak, a szembeforgalom sárga fényei viszont megaranyozzák a forgalmas útvonalakat. De volt egy fantasztikus szakmai élményem is a visszaúton. November közepén repültem San Franciscóból a Nagy-tavak irányába. Gyönyörű zöld volt minden a Central Valley fölött, aztán átrepültünk a Sierra Nevada-hegységen, és a Nagy-medencében már semmi nem volt, csak sivatagos terület. Aztán következett a Sziklás-hegység, majd a Nagy-síkság füves pusztái, a prérók. Chicagóhoz közeledve minden havas volt azokban a napokban. Csodálatos dolog a valóságban látni az általam oly sokszor felrajzolt profilt, amit a gyermekeknek évről évre tanítottam, amikor az Egyesült Államok földrajza volt a tananyag. Lelki élmény is volt ugyanakkor ez a repülőút San Franciscótól Chicagóig: talán egy festő érez ilyesmit, amikor megragadja azokat a színeket, amelyeket nem csak lát, de megérez a látottakban, vagy egy zenész, aki úgy tudja megkomponálni a szimfóniáját, hogy az már a lelkéből szól.

(Folytatjuk)

Gábor Áron szerepe Háromszék önvédelmi harcában 1848–49-ben

*Gábor Áron első
fellépése, nem számolva
az előzményeket,
közvetlenül az 1848
októberében Agyagfalván
tartott Székely Nemzeti
Gyűléshez kötődik.*

Háromszék 1848 őszen egyedülálló fejezettel gazdagította a székelység szabadságküzdelseinek történetét. A környezetétől teljesen elzárva, ellenséges erőktől körülvéve, nagyrészt önerejére támaszkodva volt bátorsága szabadságharcot vállalni és vívni a nálánál sokkal nagyobb és jobban felszerelt ellenség ellen. Ezt a tettet az önvédelmi harc modellértékű példajaként tartja számon a magyar történetírás. Mint minden szabadságharcnak, ennek is számos hőse volt, amelyek közül döntő jelentőségű tetteivel messze kiemelkedett egy leszerelt székely határőr-katoná: Gábor Áron.

Gábor Áron 1814. november 27-én született a háromszéki Bereck mezővárosban. Édesapja egy időben a város

főjegyzője volt, aki szabad székelyként az 1764-ben létesített székely határőrrendszer kötelékéhez tartozott. Ez meghatározó volt Gábor fia számára is, mert három osztály elvégzése után, kénytelen volt abbahagyni középiskolás tanulmányait, hogy eleget tehessen a katonai szolgálatnak. Születésének 200. évfordulóján, az elmúlt évben számos konferencián emlékeztek életére s tetteire. Egyik ilyen rendezvény 2014. október 3-án a torockói Duna Házban volt, amelyen e sorok írója hősünk Háromszék önvédelmi harcában vállalt szerepéről tartott előadást, s igyekezett pontosítani fellépésének körülményeit, amelyek körül még mindig sok a bizonytalanság a nagyra duzzadt történeti irodalomban.

Gábor Áron első fellépése, nem számolva az előzményeket, közvetlenül az 1848 októberében Agyagfalván tartott Székely Nemzeti Gyűléshez kötődik. A nagygyűlés határozata döntő volt a székelység bekapcsolódására a magyar szabadságharcba. Ugyanis már a helyszínen megszervezett mintegy 25 000 fős székely haderő harcba szállt a Székelyföldet már-már bekerítő osztrák császári haderővel, amelyhez román és szász népfelkelők is csatlakoztak. De a székely tábor vereséget szenvedett. A történetírás már régen tisztázta, hogy az Agyagfalváról kiindított székely haderő kudarcának legfőbb oka a gyöngye hadi felszelelés, mindenekelőtt az ágyúk teljes hiánya volt. Hogy a székely haderőn esett csorbát ki lehessen közzörülni, olyan fegyveres erőkre volt szükség, amely nemcsak lelkes, de felszerelése is elégséges a sikerhez, s főként ágyúkkal rendelkező tüzérsége lesz. Ezt a következtetést vont le a székely tábor kudarcából a székely főtiszték mellett Gábor Áron is.

Az egykori Székház (ma Bod Péter Megyei Könyvtár) falán 1958-ban elhelyezett emléktábla

**...a tömegből felállt
egy zömök testalkatú,
határozott kiállású
férfi, aki fennhangon
bejelentette: „Lesz ágyú,
amennyi kell!” Ez a férfi
Gábor Áron volt ...**

Véleménye nem volt légből kapott, mert ő már korábban jelentős ismereteket szerzett a tüzérség szerepéről és az ágyúöntés technikájáról, amikor határőrkatonaként a parancsnoksága előbb Gyulafehérvárra, aztán Pestre a tüzérezredhez küldte, ahol hosszabb ideig tartózkodott. Innen jutott el Bécsbe, ahol műszaki előadásokat hallgatott, s valószínű ekkor szerezte meg azt a szakkönyvet, amely nagy segítségére lett a későbbi ágyúöntésnél. Ezért is cáfolja helyesen Orbán Balázs azt az alapítványi híresztelést, miszerint Gábor Áron 1848 őszén úgy fogott hozzá ágyút önteni, hogy „minden tudományos képzettséget nélkülözött”. Tehát említett útjai során Gábor Áron elméletileg megismerkedett a tüzérség és az ágyú szerepével a modern harcászatban. Leszerelése után asztalosmesterként dolgozott s jelentős ismeretséget szerzett Székelyföldön, sőt Moldvában is. Az 1848-as forradalom kitörése után nem késlekedett bekapcsolódni az eseményekbe, s több ezer háromszékivel együtt megjelent az agyagfalvi székely nagygyűlésen is. Agyagfalváról hazatérve tanúja lehetett annak a nagy készülődésnek, amely az önvédelem érdekében volt kibontakozóban, és sietett felkeresni Háromszék legilletékesebb vezetőjét, Berde Mózes kormánybiztost, akinek jelentette, hogy készen áll ágyúkat önteni. Ajánlata megértésre talált: megbízatást kapott az ágyúkészítésre. És ő nyomban elindult az erdővidéki Bodvajba, ahol közel Magyarhermányhoz vasöntőde működött, hogy tájékozódjon a helyi lehetőségekről, az ágyúöntés feltételeiről. Ez volt az első fellépése Háromszéken.

Fellépésének következő időpontjáról többféle, egymásnak ellentmondó vélemény született. A korabeli források egybevetése alapján szerintem a legvalószínűbb dátum november 16-a volt, amikor Sepsiszentgyörgyön arról vitáztak a szék vezetői, hogy milyen választ adjanak Puchner altábornagynak, a császári haderők főparancsnokának arra az ultimátumszerű felszólítására, amely feltétel nélküli meghódolást követelt Háromszéktől. Az volt tehát a

kérdés: vállalja-e Háromszék a fegyveres önvédelmi harcot, vagy inkább megpróbál kiegyezni az ellenséggel, akár kompromisszumok árán is. A népgyűléssé szélesedett tanácskozáson a katonatisztek nyíltan hangoztatták (és tegyük hozzá, valószínűleg nem ok nélkül), hogy megfelelő felszerelés s főleg ágyúk nélkül nem vállalható a háború, mert a vereség ez esetben majdnem elkerülhetetlen. Ezt a nézetet támasztotta alá a szék tekintélyes főkirálybírója, P. Horváth Albert, aki szerint a „maroknyi Háromszék” nem tud ellenállni a sokkal erősebb ellenséges haderőnek. Hogy végül nem született ilyen jellegű határozat, az annak volt köszönhető, hogy a gyűlésen jelen volt az a csoportosulás is, amelyet Puchner „forradalmi párt”-nak nevezett, s nem véletlenül, mivel a legelszántabb szabadságharcosokat tömörítette. Ez volt az események alakításában nagy szerepet játszó Kiskomité, amelynek tagja volt Gábor Áron is. Mindezt bővebben a Bukarestben, 1978-ban megjelent *Háromszék 1848-1849* című könyvem 91-95. oldalain részletezem. Nos, a Kiskomitének volt betudható az, hogy a katonatisztek, valamint a fő tisztségviselők lehangozó nyilatkozata után hirtelen fordulat következett be a gyűlésen, mely átvette a közhangulat irányítását: tagjai kiálltak az önvédelem vállalása mellett. De a legnagyobb hatást az váltotta ki, hogy a székházban a tömegből felállt egy zömök testalkatú, határozott kiállású férfi, aki fennhangon bejelentette: „Lesz ágyú, amennyi kell!” Ez a férfi Gábor Áron volt, akit a tömeg megélt az őstönösen kezdte kiáltani: „Harcolunk az utolsó csepp vérig!”

És itt szeretném közbevetni a következőket: véleményem szerint, amikor a fenti bejelentése elhangzott, Gábor Áron valószínű már túl volt az ágyúkészítés főpróbáján, s pozitív tapasztalata birtokában tette meg felajánlását, mert tudta, hogy az megvalósítható. De ez a bátor kijelentés még nem volt elég arra, hogy eloszlassa a katonatisztek és a királybíró kételyeit az ágyúgyártás lehetőségét illetően, ezért a tanácskozás még nem mondta ki a döntő szót a fegyveres önvédelem vállalásáról. Az így nyert időt arra használta ki a vezetés, hogy diplomáciai úton próbálja rendezni a szék viszonyát a császári hadvezetőséggel, s ezért küldöttséget indított a főkirálybíró vezetésével Puchnerhez Brassóba, de az eredmény nélkül tért vissza: a császári főhadparancsnok hajthatatlan volt s teljes megadást követelt.

Ekkor Gábor Áron már Bodvajban volt, s tette a dolgát. Többen leírták, hogy az

adott körülmények között milyen zseniális elképzelésekre volt szükség az ágyúkészítéshez, amit azonban Gábor Áron a rendelkezésére álló mesteremberek segítségével sikeresen megoldott. A nehézségek abból adódtak, hogy a technikai feltételek hiánya miatt az ágyú csövét nem lehetett függőlegesen önteni, ahogy az a nagy fegyvergyárakban történt, hanem csak vízszintes helyzetben, s az anyaga is a máshol használt bronz helyett a kevésbé megfelelő öntöttvas volt. Az öntés módját, Gábor Áron egyik első tűzére, Bodola Lajos a következőképpen írta le: egy szép cserefát hosszában két részre fűrészelték, s ezek kivájt belsejét agyaggal kimintázták, aztán kiszáradás után egymáshoz illesztették, és az izzó ágyúmasszát beöntötték a mintába. Turóczi Mózesről tudjuk, hogy a mintát Gábor Áron készítette, aki az így öntött két ágyúval november 28-án bevonult Sepsiszentgyörgy főterére.

Mi történt 28-án itt?

Ekkor is együtt volt a vezetés, s még mindig nem született döntés a székházban arról, hogy milyen választ adjon Háromszék Puchner ultimátumára. De a tanácskozás folytatását félbeszakította néhány hirtelen bekövetkezett esemény: megérkezett Gábor Áron két ágyúval Sepsiszentgyörgy főterére (hármat öntött Bodvajban, de a harmadik valószínű nem sikerült eléggé jól), s nyomban célba lőtt és talált az egyikkel, ami eldöntötte a vita

**...egy szép cserefát
hosszában két részre
fűrészelték, s ezek
kivájt belsejét agyaggal
kimintázták, aztán
kiszáradás után
egymáshoz illesztették,
és az izzó ágyúmasszát
beöntötték a mintába.**

kimenetelét, amit tetézett az, hogy a székház előtti téren a 12. honvédszázalaj katonái ítélet nélkül kivégezték az áruláson rajtakapott Balázs Manó őrnagyot, saját parancsnokukat. Honnan tudjuk, hogy mindez megtörtént? Többen kételkednek az említett történetek bizonyíthatóságában, de nincs igazuk. Ezzel kapcsolatban legyen szabad utalnom saját kutatásaim egyik pillanatára, példaként arra, hogy a kutatások eredményességéhez némi szerencse is járulhat. Ugyanis, egyik alkalommal

Bodvaj látképe a 19. század közepén (Orbán Balázs nyomán)

a sepsiszentgyörgyi Állami Levéltárban Árvay József levéltáros kezembe adott egy aláírás és dátumozás nélküli csonka írást, amely pillanatnyilag értelmezhetetlennek tűnt. Aztán hosszabb próbálkozás után sikerült kiderítenem, hogy Háromszék önvédelmi harca egyik legfontosabb, ha nem legfontosabb forrásának birtokába jutottam, amely választ ad Gábor Áron ágyúinak megérkezésére és Balázs Manó kivégzésére is, s főként pedig a fegyveres önvédelem kimondására.

Nevezett dokumentum a következő határozatról szól:

1. A gyűlés sokak kérésére a belső ügyek vezetésére felhatalmazta P. Horváth Albert főkirálybíró és Berde Mózes kormánybiztos. Feladatuk a haderő élelmezéséről gondoskodni és a szükséges zsoldpénzt előteremteni.
2. A haderő főparancsnoka Dobay Károly ezredes, melléje Gál Sándor századost rendelik. Tábournagynak Sombori Sándor ezredes, segédje Gál Dániel. Nagy Imre alezredes mellett segédek Pócsa Ferenc, Cseh Sándor és Hankó Dániel.
3. A parancsot mindenkinek teljesíteni kell, aki ezt elmulasztja, ha birtokos birtokától megfosztják, ha birtoktalan, „főbe lövetessék”.
4. Ha valaki a táborban vagy bármely katonai állásban megrészegegnék, rendbontónak bizonyul, vagy pedig a táborból gyávaság miatt megszökik, rögtön halállal büntetessék.
5. Hadi dolgokban mindenki a „katonai kormánytól” kap rendeletet.
6. Mivel az ágyúgolyó kevés, ha a szükség úgy kívánja, az órákon lévő nehezekeket használják golyóöntésre.

7. Aki magát megadja (az ellenségnek), hazaárulónak minősül.

8. A főhadi parancsnokságot, a General Commandót felszólítják a kinn lévő (háromszéki) katonaság hazabocsátására.

9. „Balázs kapitány, az önkéntesek majorja hazaárulónak nyilvánítván, elfogadhatott s rögtön ítélet alá vonatott” – de az ítélet kimondhatása előtt, az önkéntesek kivégezték.

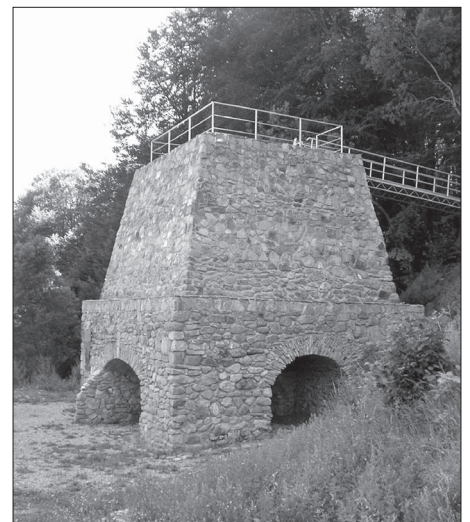
Kérdés, hogy milyen gyűlés nevében hozták a fenti, történelmi jelentőségű határozatot? Valószínűnek tartjuk, hogy a Kiskomité által összehívott népgyűlésről lehet szó, amelyen jelen voltak a polgári és katonai vezetésre megválasztott személyek is. Tény, hogy a fenti határozat alapján kezdődött el Háromszék fegyveres önvédelmi harca, amelynek élén Berde Mózes állt, s a katonai vezetők is azok voltak, akiket a határozat megnevezett: Dobay Károly ezredes, Sombori Sándor ezredes, Nagy Imre alezredes. Hogy Gábor Áron ágyúinak megérkeztek Sepsiszentgyörgyre, az kitűnik a 6. pontban írottakból: mivel kevés az ágyúgolyó, az óranehezekeket kellett összeszedni, hogy azokból golyót öntehessenek. Balázs Manó kivégzése pedig nyilvánvaló: még az ítélet megszületése előtt végeztek vele az önkéntesek.

A fegyveres önvédelem elhatározása felemelő célt adott Háromszék társadalmának, s valóságos közösséggé kapcsolta azt össze. Ugyanakkor hatalmas feladatokat is rótt rá, hiszen sok és nehéz kérdés várt megoldásra. Pénz, fegyver, lőszer, ruházat, élelem kellett a haderőnek. Ezek biztosítása nélkül egy esetleg hosszú ideig tartó háborúra még gondolni sem lehetett. Végző soron más

A fegyveres önvédelem elhatározása felemelő célt adott Háromszék társadalmának, s valóságos közösséggé kapcsolta azt össze.

lehetőség nem volt, mint a nép erejének mozgósítása, igénybe vétele. És eszerint cselekedett az önvédelem vezetősége, elsősorban Berde Mózes. Mivel felelős volt a katonaság ellátásáért, már 1848. november 30-án ezeket írta a négy (al) királybíróknak: „Életünk, vagyonunk, magunk s utódaink szabadsága érdekében, saját székely katonáink, a honvédek és Mátyás-lovagok harcolnak életre-halálra tegnap óta. Harcuk szent és igaz és e fölött közös. Háromszék lelkes népére kell mindenben támaszkodnunk, és ha ez által nem gyámolítatik katonaságunk, eljárásunk felakad, s megbuktunk. Legközelebb eleségre van szükség, kenyérre, húsrá, aztán zsoldra, és ezt a helységeknek kell beszoolgáltatniuk, mert midőn gyermekei harcolnak, megéhezniök nem szabad. Ezért királybíró uram, magyarázván egész patriotizmussal helyzetünket, bírja reá a nagyobb helységeket, hogy két darab, a kisebbeket, hogy egy darab vágómarhát a katonaságunk számára áldozzanak. Ezenkívül gabonát, pénzt is gyűjtsön, mennyit bír. Sietve járjon el, a késelem iszonyúan káros lévén.”

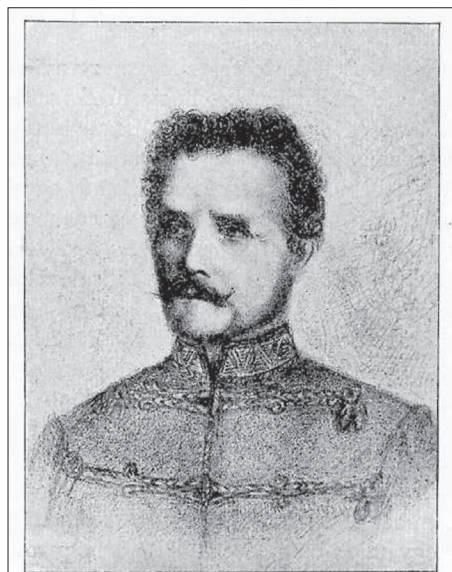
Megkezdődött tehát a fegyveres önvédelem s abban, hogy a harctéren sikeresen helyt tudott állni a mintegy 10-12 ezres háromszéki had, Gábor Áron ágyúinak volt a legnagyobb szerepe még lélektanilag is: visszaadta a bátorságát az ellenség ágyúitól félőknek, s

A 2006-ban helyreállított bodvaj kohó

növelte önbizalmát a székelyeknek. Erről sokat mondó, hiteles feljegyzést hagyott ránk az egyik résztvevő, Macskási Antal: „Midőn megindultunk Brassó bevételeire, s midőn a dobolyi hídon Gáborunk keresztülment, az osztrák ágyúinak kemény tüzelésével fogadtatott, táborunk nagyobb része a földre feküdt, s midőn a Gábor Áron által öntött első ágyú meggördült, azon felkiáltás történt, kelj fel, teremtette, mert nagyobb szólt a miénk, kiáltotta [...] egy közszékely, s vezérünk vezérszava nélkül roham keletkezett.” Ezt a pillanatot, Gábor Áron ágyúinak a székelyekre gyakorolt hatását Bodola Lajos az első székely üteg parancsnoka a visszaemlékezéseiben az előbbinél egyszerűbb szavakkal így örökítette meg: „Leírhatatlan erkölcsi erőt kölcsönöztek Gábor Áron első ágyúi”.

Eddig az ágyúöntő Gábor Áron szerepével kapcsolatos legkiemelkedőbb pillanatokat soroltuk fel, de arról is szót ejtettünk, hogy hősrünk a Puchner által többször elítélt „forradalmi párt”-hoz, azaz a Kiskomitéhez tartozott. Ezt már többször bizonyította, de talán a leg erősebben akkor fejezte ki, amikor hevesen tiltakozott a szék vezetősége és a császári főparancsnokság között december 28-án létrejött békekötés ellen, amely előírta az ágyúk kiszolgáltatását a császári parancsnokságnak. Erről a helyszínen levő Nagy Sándor, hősrünk

*Gábor Áron
Őrnagy*

Gábor Áron (1814–1849)

Gábor Áron ágyút önt

szárnysegédje így számolt be: a békekötést bejelentő gyűlésről Gábor Áron „feldőlt arccal, bős indulattal jött hozzánk a régi tanácsházhoz, ahol éppen akkor ágyútöltények készítésével valánk elfoglalva; ránk kiált, hogy mozdonyozzuk az ágyúkat, s szegezzük a székháznak, hisz ott az ágyú kiadását határozták el. Megdöböntünk, hisz apáink is ott voltak. Egy szerencsés eszme villan meg fejünkben: az ágyúkat Sepsiszentgyörgyről biztos helyre szállítani.”

Ebben az esetben Gábor Áron forradalmár arcát láttuk, ő megalázónak tartotta, s ezért nyíltan elutasította a békefeltételeket, példát mutatva arra, hogy: meg kell menteni a harci eszközöket máskorra. Ez részben megtörtént, s amikor Bem tábornok felszabadító hadai közeledtek híre 1849. január 10-14-e körül Háromszékre megérkezett, ismét elkezdődhetett az ágyúkészítés. De ezután Kézdivásárhelyen Turóczi Mózes műhelyében, kedvezőbb körülmények között állíthatta elő a székelyföldi hadiipar azt a több mint 60 ágyút, amelyet a szabadságharcban különböző harcok során vetettek be. Olyan tett volt ez, mellyel a háromszékiek és az őket támogatók kiérdemelték az egész magyar politikai vezetés és hadvezetés elismerését. Ez Bem tábornok háromszéki látogatásában is kifejezésre jutott, amikor Gábor Áront őrnaggyá léptette elő. Ne feledjük: ezután Gábor Áron a székelyföldi hadüzemek vezetőjeként működött, de hadszékely tüzér is volt: az ő nevéhez fűződik a székely tüzérség

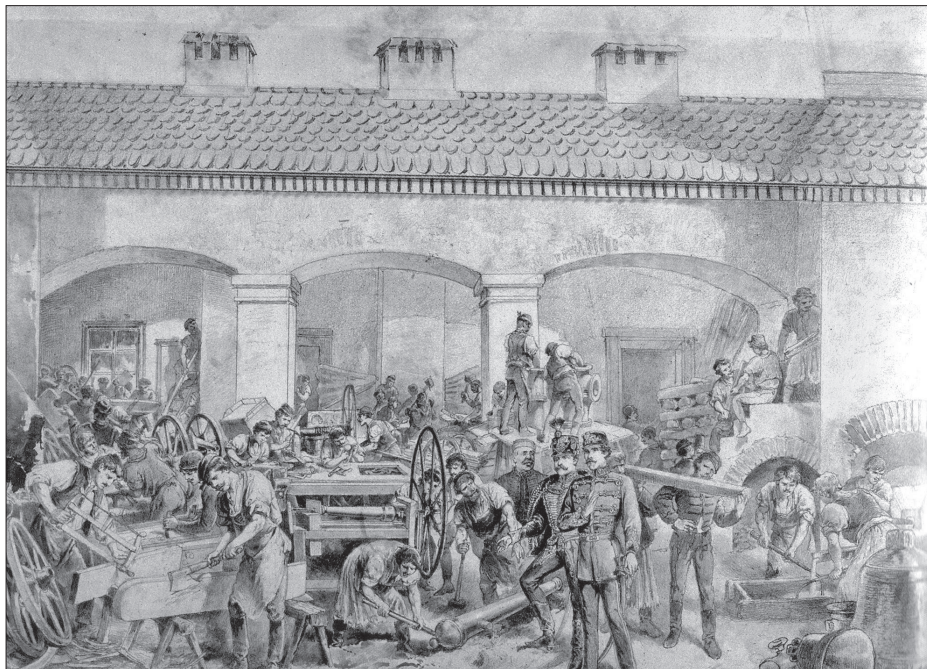
megalakítása, amelynek főparancsnoki tisztjét is betöltötte. És több ütközetben személyesen irányította a tüzérseget. Így volt ez 1849. július 2-án, amikor a Kökös és Uzon közti csataterén az ellenség ágyúgolyója kioltotta az életét.

„...az osztrák ágyúinak kemény tüzelésével fogadtatott, táborunk nagyobb része a földre feküdt, s midőn a Gábor Áron által öntött első ágyú meggördült, azon felkiáltás történt, kelj fel, teremtette, mert nagyobb szólt a miénk...”

Milyen volt a szabadságharcos ágyúöntő, hadszervező Gábor Áron gondolkodása? Erről hosszasan lehetne írni, de itt csak egyik leveléből kitetsző tulajdonságaira szeretnék kitérni. Nevezetesen arra, amelyet a legközelebbi munkatársának, Turóczi Mózesnek írt Debrecenből 1849. május 12-én. Azért tartom különösen fontosnak ezt a levelet, mert ebben beszámolt a kolozsvári s nagyváradi újtjáról, valamint Kossuthal való megismerkedéséről.

Kolozsvárt nem sikerül egyezsége jutnia a mesterekkel az ágyúgyártásról, mert drágának tartotta a kolozsváriak ajánlatát. Nagyváradon nagy és korszerű fegyvergyár működött, szeretne volna tanulmányozni ennek működését, de az igazgatója ezt nem tette lehetővé, annyit azonban tapasztalnia kellett, hogy pazarlás folyt a gyárnál. Számára az összehasonlító alap a kézdivásárhelyi műhelyek voltak, amelyeket nagyrészt önerőből valósítottak meg, s munkásai majdhogya „kalákában” dolgoztak, a tulajdonosok pedig nem számíthattak semmi nyereségre. Kossuthot azért kereste fel s kérte „tekintené meg a székely székely nép jelen állását és venné fontolóra aztot, hogy mily szűkön termő földjük vagyon, kereskedésök megcsökkenvén, az egyetlen egy kézimunkára, mesterségre szorítvák, engedné meg az ottan alakult gyárnak nagyittása és tökéletesíthetését, bár ezzel érdemesítvén annyit kiállott veszedelmeztetésökért.” Gábor Áron Magyarország kormányzójának a székely nép helyzetéről a szűkön termő földet, a kereskedés visszaesését emelte ki, s

**Kolozsvárt nem sikerül
egyezésre jutnia
a mesterekkel az
ágyúgyártásról, mert
drágának tartotta a
kolozsváriak ajánlatát.**

Turóczy Mózes ágyúöntődjé Kézdivásárhelyen

azt kérte, hogy segítse a kézdivásárhelyi gyárak fejlesztését, ami szabadságküzdelmük elismerését jelentené.

Kossuth természetesen már tudott Háromszék bátor önvédelmi harcáról, s látogatójának kiemelkedő tetteiről, most az eredeti székely szabadságharcost személyesen is megismerhette, akinek egyenes beszéde és érvelése bizonyosan kedvezően hatott rá. Ez is közrejátszhatott abban, hogy megerősítette Gábor Áron őrnagyi rangját s a székely tüzérség főparancsnoki

beosztását. És 60 000 forintot utaltatott ki a kézdivásárhelyi hadiipar bővítésére és modernizálására. A kormányzótól kapott támogatás s szíves fogadás lelkesedéssel töltötte el Gábor Áront, s arra kérte Turóczyt, hogy a Kossuth által megrendelt két ágyú csöve fúrva és esztergályozva készüljön. És bizakodva üzent Szatsvai, Molnár, Jancsó, Baka és más műhelytulajdonosoknak: „gyáraik nagyítását, tökéletesítését megkezdjék, mert számukra viszem a pénzt, mint a miénknek”. Minden érdekelthez szolt az üzenete: készséggel tegyenek eleget mindannak, amire kéri őket, mert „most a székely nemzet becsülete forog kérdésben, ezt bemocskolni vétkes dolog” lenne. Világos: tudott nemzetben gondolkozni. Hatalmas veszteség érte a székely haderőt a legbátrabb szabadságharcosának elvesztésével 1849. július 2-án.

Összegezés helyett. Háromszéknek több győzelmes csatában sikerült megvédenie a földjét, amelyre 1848 őszén ellenséges hadak nem léphettek be. És ezáltal meghiúsította a császári főparancsnokságnak azt a tervét is, hogy az erdélyi haderejét Magyarország ellen vezényelje. Gábor Áron döntő módon járult hozzá Háromszék önvédelmi harcának kibontakozásához és győzelméhez, amellyel nemcsak Háromszéknek és Székelyföldnek, de az egész magyar szabadságharcnak olyan szolgálatot tett, hogy kiérdemelte a magyar nemzet hőse címet.

A torockói Duna Házban rendezett tudományos konferencián elhangzott előadás rövidített változata.

Gábor Áron eresztevényi síremlékének avatása 1892. július 31-én
(A Székely Nemzeti Múzeum fényképtárából)

Vallasek Júlia

Milyen színű a valószínű?

A kolozsvári Kismamaklub 15-ik fennállását megünnepelendő jelent meg ez a kötetecske, amely csokorba gyűjti a klubhoz tartozó gyermekek szellemes, mulatságos vagy egyszerűen csak kedves bemondásainak egy részét. Az alig gagyogó, beszélni most tanuló másfél évesek mulatságos szavaitól, óvodásoktól, kisiskolásoktól hallott bájos-komolykodó bemondásokig terjed a kötetbe gyűjtött „miniatűrszövegek” köre.

Igazi „örömkönyv”, amely nem is igen születhetett másként, mint „anyamunkából”, ahogy az előszóíró Sándor Boglárka Ágnes jelzi: „Ezt a könyvecskét anyák készítették. Anyák szerkesztették szövegét és illusztrációit, tördelték, ellenőrizték a nyomdai munkálatoikat. De mindezeket megelőzően anyák szedték csokorba, jegyezték, az Életfa Családsegítő Egyesület kérésére pedig a családi kincsek közül elővették és beküldték nekünk gyermekeik ékesszólásait és nagyotmondásait.” Joggal büszke a szülő és tágabban egy közösség saját csemetéinek mondásait olvasva, amelyek mintegy megőrzik az időben kimondásuknak pillanatát, azt az elillant percet, amikor a gyorsan növvő még kicsi volt.

E könyvecske azonban a maga közvetlen, megteremtő közönségén kívül mások, kívülről számára is érdekes lehet. Ahogy a gyorsan időszerűségeket vesztítő sajtóhírek idővel pontos láttelepet adnak egy korszakról, távlatból szemlélve ezek a mulatságos, komolykodó vagy egyszerűen aranyos gyermekmondások mögött is felsejlik egy korszak. Természetesen nem szociológiai pontosságú korszakábrázolás, az nem is lehetne, hiszen a legtöbb léthelyzet, amelyben ezek a gyermekmondások megszülettek, tipikus és mondhatni „időfüggetlen”: altatás, étkezés, közlekedés, házimunkák. Mögöttük azonban finoman felsejlenek a kétezres évek kontúrjai, a mobiltelefon és a felekezeti óvoda, autók, zenék és rajzfilmek.

A gyermekmondások négy nagyobb csoportba illeszkednek: a családtagokhoz való viszony, az óvodai vagy iskolai közösség történetei, a világ megismerésének és legvégül a nyelv elsajátításának történetei. Ha

az első kettő bővelkedik helyzetkomikumban és a megváltoztathatatlan helyzetek „életbölcseességnek” nevezhető elfogadásával, az utolsó kettő nem csupán megmosolyogtat, de akár el is tűnődhetünk azon, hogy mit és mennyit tudunk a világról saját megismerésünknek köszönhetően, és mennyi az, amit felülvizsgálat nélkül, mintegy automatikusan használunk? A gyermeki szempont ugyanis képes kibillenteni a biztosnak hitt dolgokat a maguk helyéről, képes különlegessé, egyszerűvé és megismételhetetlenné tenni az unalomig ismertet, a megszokottat. A gyermeknyelv egyszerre hiperkonzervatíván túlszabályozó és szinte művészi kreatív, köztudottan hemzseg a kreatív megoldásoktól és a félrehallásokból, félreértések-ből fakadó humortól. Aki érzékelni akarja egy nyelv lüktető, belső életét, hallgasson beszélni tanuló gyermekket!

Gyermeki világlátás, gyermeki őszinteség, gyermekszáj... Ma mindhárom a friss, a világ dolgait új perspektívában megmutató, az önmagában különleges és értékes kifejezője. Ezt ma magától értődőnek tartjuk, boldogan büszkélkedünk a hozzánk tartozó gyermekek egy-egy újabb „aranyköpésével”, és nosztalgizálva gondolunk saját gyermekkorunkra. Holott a gyermek és vele együtt a gyermeki látásmód, csupán bő évszázada jelent különleges értéket, körülbelül azóta, hogy a lélektan fejlődésének és talán nem utolsó sorban az irodalomnak köszönhetően, a gyermekorra elkezdünk másként nézni, mint korábban. A gyermek már nem miniatűr felnőt, a gyermekkor pedig egyre inkább önmagában való értéké válik, és nem olyan időszakká az ember életében, amelynek az a szerepe, hogy felkészítsen a tulajdonképpeni életre, a felnőtt létre. Azóta tanulunk gyermekeinktől, és nem csupán tanítjuk őket.

Ez a szemléletváltás áll mindannak a hátterében, ahogy ma a gyermekkorról gondolkodunk, ahogy a gyermekhez viszonyulunk, és annak a munkának a hátterében is, amely megőrzendőnek, kötetbe rögzítendőnek tartja néhány kislány és kisfiú kedves szavait, hogy ezeken keresztül megragadhatson valamit abból, ami megfoghatatlan, mert időben örökké változik, ugyanakkor éppoly örökkévaló, mint a szeretet.

Milyen színű a valószínű? Gyermekeink mondták. Életfa Családsegítő Egyesület. Kismamaklub, Ábel Kiadó, Kolozsvár, 2014.

Serestély Zalán |

Interdiszciplinaritás: gyógyszer a szakbarbárság ellen

Interjú dr. Gábor Csilla irodalomtörténésszel

Atúpróbát a jelek szerint kiállta – 2014. november 7-e és 8-a között harmadik alkalommal rendezték meg a Bolyai Társaság által kezdeményezett Interdiszciplináris párbeszéd konferenciát, ezúttal ritmus és ismétlés hívószavakkal. Milyen intézményes nehézkedést, sőt ellenszét kell leküzdeni egy ilyen kezdeményezésnek? Egyáltalán: erdélyi kontextusban hogyan viszonyul az interdiszciplinaritás az akadémiai intézményesség kérdéséhez? E tudományos paradigma térnyerésében milyen szerep jut az egyetemi háttérintézményeknek? Milyen érvényesülési lehetőségei-keretei vannak az interdiszciplinaritásnak a párbeszéd-sorozat kezdeményező kutatók saját szakmai gyakorlatában? Dr. Gábor Csilla (képünk) irodalomtörténésszel, a Bolyai Társaság elnökével, a konferenciasorozatot egyik ötletgazdájával beszélgettem.

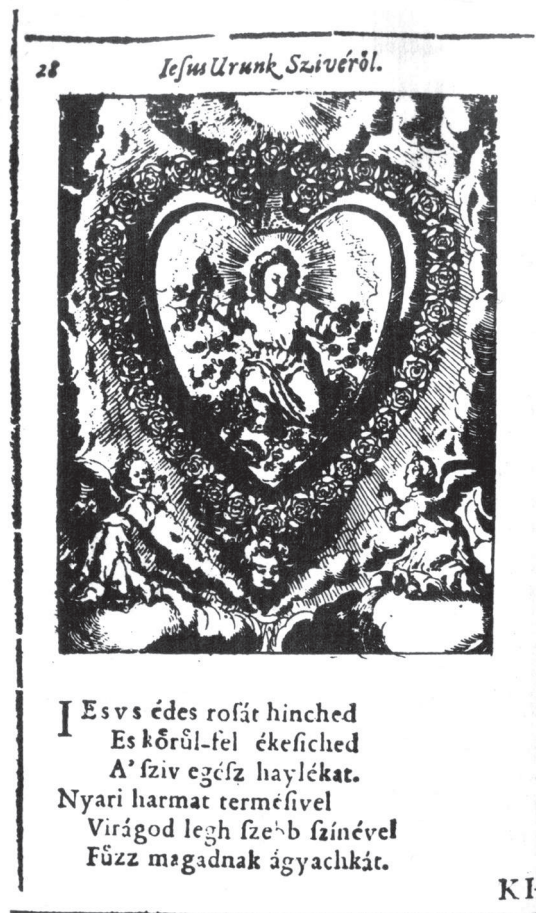
– Hogy látja, mennyire kedveznek ma az interdiszciplinaritás megvalósulásának azok az akadémiai-intézményes kontextusok, melyekben Önök, mint e konferenciasorozat kezdeményezői és kivitelezői léteznek?

– Napi tapasztalatunk, hogy miközben tudományos berkekben divatszó az interdiszciplinaritás, az intézményi ke-

retek nagyon is ennek kipróbálása, szisztematikus gyakorlása ellen hatnak: egymástól fizikailag is távol levő karok, intézetek, kutatócsoportok működnek az egyetemi struktúrában belül, nem nagyon van tehát igazán természetes vagy inspiráló közege a tudományközi párbeszédnek. Legfeljebb közeli rokon szakterületek kutatóközösségei próbálkoznak alkalmanként azaz, hogy egymás felé nyissanak, közös projektekben

gondolkodjanak; nagyritkán találkozhatunk egyéni kezdeményezésekkel is. Az egyetemi és akadémiai rendszer elvileg teret biztosít a különféle tudományterületek találkozására és az interdiszciplináris kutatások számára, a gyakorlatban azonban ez többnyire kimerül adminisztratív vagy protokolláris feladatok ellátásában. Szakmai szervezetekhez való csatlakozásunkban – például – meg kell neveznünk a tudományterületünket, és az intézményi akkreditáció különféle szintjei is szakterületekhez kötöttek. Az Interdiszciplináris párbeszéd konferenciasorozatot éppen a hiányérzet hívta életre: a Bolyai Társaság 2011-ben megválasztott új vezetősége azzal a szándékkal indította útjára ezt a kísérletet – vagyis szervezte meg *Paradigma(váltás) és kommunikáció* címmel az első tanácskozást 2012-ben –, hogy fórumot teremtsen a legkülönbözőbb szakterületek képviselőinek szakmai párbeszédre egy, a különféle tudományterületekre és módszertani megközelítésekre nyitott közönség előtt. A sorozatot indító rendezvény témáját szándékosan szabtuk nagyon tágira, az első kísérlet ugyanis az érdeklődés irányának, hangsúlyainak felmérését is célozta. A sorozat folytatásában, amelynek szervezésébe, koncepciójának kialakításába a Babeş-Bolyai Tudományegyetem is bekapcsolódott, aztán olyan kulcsszavakra helyeződött a hangsúly, amelyek több területen is a vizsgálódás fókuszában állhatnak. A sorozat 2013. évi II. kiadása a játék köré szerveződött (*Játék és tudomány* volt a címe), a 2014-es III. pedig a ritmust tette meg hívó szónak (*Ritmus és ismétlés* címmel). Így aztán ugyanabba a játéktérbe került például a metronómok spontán szinkronizációjának témája a játékgépekével (amelyekről fizikai, pszichológiai vagy valószínűség-számítási szempontból egyaránt érvényes kijelentéseket

lehetett tenni), a nyelvi játék és a társadalmi vagy gazdasági játszma, hogy a tanácskozáson felvetődött témák közül csak néhányat említsek. De valami hasonlót tapasztalhattunk a ritmus témájú konferencián is: igazi tudományos csemege volt például a zenei korstílusok, egyéni stílusok leírására vállalkozó statisztikai kísérlet. A mozgás, lefolyás, végbemenés, változás ritmikusságának sajátosságairól és törvényszerűségeiről történészeknek, közgazdászoknak, fizikusoknak, biológusoknak, vegyészeknek, pszichológusoknak és persze színházi szakembereknek, irodalmároknak és nyelvészeknek is volt mondanivalója a bármely másik területen érintett kollégák számára.

– **Az Önök programja felől nézve mi az interdiszciplinaritás? Az intézményes-diszciplináris rend termékeny provokációja vagy olyan paradigma, mely hibriddiszciplínák létrehozásával ugyan, ám mégis igényt tart a diszciplináris rendbe való visszaíródásra? Tapasztalatai szerint elképzelhető-e olyasvalami, hogy intézményes interdiszciplinaritás, vagy van valami az interdiszciplinaritás természetében, ami eleve ellenáll az intézményesülésnek?**

– Úgy gondolom, inkább az előbbi: termékeny provokáció, hiszen végső soron mindannyian meglehetősen speciális (ennélfogva szűkös) szakképzettségekkel rendelkezünk, az enciklopédikus jártasság kevesünknek adatik meg. Az interdiszciplináris párbeszéd szorgalmazásával (meg persze a Bolyai Társaság által kezdeményezett és a Babeş-Bolyai Tudományegyetemmel közösen szervezett Virtuális Bolyai

Egyetem nevű előadássorozattal) a nagyon speciális, ezért természetesen befele forduló, egyre mélyebbre fúró és egyre szűkebb befogadói réteghez szóló vizsgálatokat (és azokat végző kutatókat – magamat, magunkat: a szervezőket is beleértve) szeretnénk. Hogy úgy mondjam, kimozdítani a maguk szakszerűségének biztonságos elefántcsonttoronyából, ezáltal pedig lehetővé tenni számukra, hogy új perspektívákból, olykor egy másik terület kérdései vagy eredményei felől is ránézhessenek saját tudományos felvetéseikre és eredményeikre. A kimozdulás persze egyfajta nyelv- és kódváltást is kér, meg gondolati rugalmasságot, időleges lemondást bizonyos aprólékos aprómunkákról, anélkül persze, hogy beérnénk általánosságok vagy felszínes tanulságok kinyilatkoztatásával. Ezzel nem akarom lebecsülni a speciális kutatást sem, sőt! Az a tapasztalatom, hogy egy efféle erőfeszítés nagyon meg tud segíteni a diszciplinaritás útján: egyszerre mutatja meg annak lehetőségeit és határait.

– **Milyen szerep hárul az egyetemi és civil háttérintézményekre annak megvalósításában, amit ma interdiszciplinaritásnak nevezünk?**

– Lehet, hogy nincs igazam, de az interdiszciplinaritást nehezen tudom elképzelni csapatmunkán kívül. S ha van ebben a kijelentésben csak egy szemernyi igazság, akkor az egyetemi és civil háttérintézmények legfőképpen abban tud(hat)nak segíteni, hogy keretet és fórumot, valamiféle hátteret biztosítsanak az interdiszciplinaritásra nyitott, határátjárásra képes és hajlandó csapatok szerveződése számára.

Milyen tétjei lehetnek e könyvecske értelmezésének? Ahhoz, hogy kép és szöveg kapcsolatát megértsük, érdemes a retorikai, műfaj- és művészettörténeti tudásunkat, a kezünk ügyében levő apparátust mozgósítanunk.

– Mit tapasztal, inkább a kutatók egyéni munkagyakorlatában talál magának csapásokat az, amit ma interdiszciplinaritásnak nevezünk, vagy ehhez föltétlenül szükség van valamilyen csoportos-intézményes együttműködésre?

– Nem mondanám, hogy föltétlenül. De azt igen, hogy fellelhető hasznos, hatékony lehet az intézményi együttműködés: amellet, hogy az egymástól tanulás kiváló terepe, összeadja (nem matematikailag!) a sok-sok részleges tudást, tágítja a horizontokat, legalább részben megvéd(het) a diszciplináris szűkösség, kizárólagosság veszélyétől. Póriasan szólva, jó gyógyszer szakbarbárság ellen.

– Saját kutatói gyakorlatában érzi-e annak a gomolygó, megköthetetlen mozgásnak a felforgató erejét, ami az interdiszciplinaritás? A középkori és kora újkori lelkiség, retorika, egyházi irodalom kutatásában hol helyezné el az interdiszciplináris párbeszéd helyeit és tétjeit?

– Erre a kérdésre egy narratív példával tudnám a leginkább egyértelmű választ adni: van az általam kidolgozott és alkalmazott irodalomtörténeti szillabuszban egy emblémás könyv a 17. századból, *Szíves könyvecske* a beceneve, vagyis a rövidített címe; szövegének szerzője egy Hajnal Mátyás nevű jezuita, képanyaga egy sokféle funkcióban használható metszetsorozat. Tartalma a hitviták korának egyik legérzékenyebb dogmatikai témájával, a megigazulás kérdésével, hit és cselekedetek, kegyelem és szabadság viszonyával foglalkozik, a szerző felekezeti hovatartozása alapján természetesen a katolikus teológia szemszögéből. Csakhogy a megszövegezés egyáltalán nem követi egy teológiai traktátus szabályait, hanem epikusan elbeszéli, hogyan zörget Jézus az emberi „szív ajtaján”, majd miképpen kezdi azt nyilaival (mint Cupido) ostromolni, miután pedig bebocsátást nyert, hogyan tisztítja meg fokozatosan és belülről, hogyan vesz lakást benne, hogyan tölti ki egészen. Milyen tétjei lehetnek e könyvecske értelmezésének? Ahhoz, hogy a történet gördülékenységét átlássuk, kép és szöveg kapcsolatát megértsük, érdemes a retorikai, műfaj- és művészettörténeti tudásunkat, a kezünk ügyében levő apparátust mozgósítanunk. A mű kegyelemtani irányultságát azonban (ami a mű létrejöttének mégiscsak a legfőbb oka) teológiai eszközök, módszerek révén leszünk képesek feltárni. És ha eléggé járatosak vagyunk mind e sok területen, akkor észre fogjuk venni, micsoda teljesítménye a művecskének, ahogy el tudja beszélni ugyanazt a hittani tanítást az epikum, a rajz és a tömör dogmatika nyelvén. Fel fogjuk ismerni, hányféle nyelven beszél. Amikor 2001-ben egy teológiai konferencián erről a műről tartottam előadást, és a két tudományterület között levőséget hangsúlyoztam, többen csodálkozva megkérdezték, mit is keresek én a teológusok között egy irodalmi alkotás elemzésével. (Bizonyára nekem nem sikerült elég jól a nyelvek váltogatása...) Ám a 2012-es interdiszciplináris konferenciánk ihletésére (ahol bizony a fizikus és az irodalmár előadása például közvetlen párbeszédet folytatott egymással) egy matematikai tudással is rendelkező bölcsészhallgató exponenciális függvényként közelítette meg (és modellezte) a *Szíves könyvecske* belső dinamikáját: a félévi szemináriumi dolgozatként

ELÉGH JESVS meg sébhettél
Elégh mert mind által vertél
Már tüzes nyilaiddal.
Távól jár itt a' bújafág
Mert a' menyeyi kívánfág
Egh nagy lángoláfokkal.

NE

Interjúnk képei: Hajnal Mátyás *Szíves könyvéből* (17. század)

benyújtott kísérlet pedig azóta nyomtatásban is napvilágot látott. Összegezve: saját szakterületemen (is) érzem az interdiszciplinaritás felforgató erejét. Érzem a nehézkedéseket és az ebből adódó feszültségeket, akár aggodalmakat, de az utóbbi évek, talán évtizedek tapasztalataival azt is ki merem mondani: a közép- és kora újkori kutatásokat az interdiszciplináris szemlélet igencsak megújította és megtermékenyítette, és a folyamat még korántsem ért véget.

– **Tapasztalja-e az Önök által szervezett interdiszciplináris konferenciák valamiféle kigyűrűzését a kutatói valóságba? Arra gondolok, hogy a három konferencia kihatott-e valamilyen módon a kutatói műhelyek, tanszékek, intézmények életére, van-e valamilyen folytatása e beszélgetéseknek a konferenciatermek falain túl?**

– Szeretném remélni, hogy van, legalábbis készül valamiféle folytatás, bár nem szeretnék a kincstári optimizmus illúzióival vigasztalódni. Fizikus és irodalmár kolléga közötti együttműködésről tudok, bár arról nincs tudomásom, hogy ezek a konferenciák inspirációként vagy csupán katalizátorként szolgáltak-e e projekt részére. Az egymás munkája iránti, jól alakuló érdeklődést én már valamiféle „értelemnek”, eredménynek gondolom, és érdeklődéssel várom, mi lesz a konferenciaköteink visszhangja. Egyelőre az első tanácskozás anyagát sikerült megjelentetnünk, a másodiké sajtó alatt van, a harmadikának pedig nemsokára elérkezik a leadási határideje.

Sas Péter |

„...nagyon érdekelnek ügy Kolozsvár, mint a te dolgaid.”

Somló Bódog ismeretlen levele Várady Aurélnak
(Heidelberg, 1897. május 23.)

Somló Bódog (1873–1920) jogfilozófus, szociológus, egyetemi tanár a magyar társadalomtudomány egyik rejtélyes személyisége. Felhőtlen jókedvet tükröző, ismeretlen levelét Kolozsvárral kapcsolatos időszakának hangsúlyozásával adjuk közre.

Somló Bódog 1873-ban született Pozsonyban, magyar zsidó családban. Édesapját az Osztrák-Magyar Vasutak tisztviselőjeként gyakran áthelyezték, ezért fia az iskoláit különböző városokban, felvidéki, székesfővárosi és bánáti iskolákban végezte. Egyetemi tanulmányait Budapesten kezdte el s Erdélyben, Kolozsvárt fejezte be. Doktorátusait is ott tette le, a jogit 1895-ben, az államtudományit egy évvel később. Igyekezett bekapcsolódni a helyi tudományos körök munkájába. 1896-ban Esterházy Sándor, a kassai jogakadémia tanára, majd igazgatója *A jus szó jelentései a római jogban* címen megjelent könyvéről közölt ismertetést az Erdélyi Múzeumban. Somló Bódog *A parlamentarizmus a magyar jogban* címen megvédett doktori értekezését ugyancsak az Erdélyi Múzeum-Egyesület folyóiratában Krenner Miklós ismertette.

Szakjában tovább képezte magát, 1896-ban Lipcsében, majd a következő évben – levele megírásának idején és színhelyén – Heidelbergben is hallgatótt egy-egy szemesztert.

Visszatérése után Kolozsvárt képzelte el jövőjét, szülei is odaköltöztek. Ahogyan levelében megemlítette, ezt meg is valósította, Heidelbergből hazatérve, nyolc hónapig ügyvédjelölt volt. E mellett lelkes zszurnalisztaként függetlenségi szellemiségű vezércikkeket írt az Apponyi Albertet támogató ellenzéki Erdélyi Híradóban.

Doktori értekezését követően máig ható, fontos közleményei jelentek

meg: *Törvényyszerűség a szociológiában, A nemzetközi jog bölcséletének alapelvei* (mindkettő Bp., 1898). Publikációi alapján 1899-ben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem jogi fakultásán a jogbölcsélet, 1903-ban a politika magántanárává választották.

Ügyvédjelölt időszakában a szakmabeli Kolosváry Bálinttal és Ferencz Józseffel elhatározta, hogy olyan jogtudományi folyóiratot alapítanak, amelyben tudományos tanulmányokat, könyvismertetést és bírálatot, külföldi híreket közölnének. 1900-ban ilyen előzmények után született meg a polgári radikális társadalomtudományi folyóirat, a Huszadik Század. Három évig Gratz Gusztáv, 1903 és 1906 között Kégl János és Somló Bódog, 1919-es megszűnéséig Jászi Oszkár szerkesztette. Az előbb említett jogászokon kívül kolozsvári – önmaguk által „fiatal óriásoknak” – nevezett baráti köréhez tartozott Gratz Gusztáv és – a levelében is említett – Komin János, Berinkey Dénes és Vámbéry Ruzstem, valamint Jászi Oszkár és az ő Heidelbergben megismert bátyja, Viktor.

1899 és 1903 között a szakmai elismertség következő fokozataként a nagyváradi kir. Jogakadémia Magyar Közjog és Politika Tanszékeinek rendkívüli tanára. Időközben a Társadalomtudományi Társaság tagjává, majd titkárává választották. 1903. március 29-én, a Társaság ülésén *A társadalmi fejlődés elméletéről és néhány gyakorlati alkalmazásáról* címen felolvasott tanulmánya botrányt okozott. Tézisét a Jogakadémia tanári kara elítélte, ám Ady Endre a Nagyváradi Naplóban kiállt mellette. Az ügyből parlamenti interpelláció lett, melynek során – a levelében is emlegetett – Wlassics Gyula kultuszminiszter mind a jobb-, mind a baloldalnak tetsző döntést hozott.

Somló Bódog 1873-ban született Pozsonyban, magyar zsidó családban (...) Kolozsvárt képzelte el jövőjét, szülei is odaköltöztek.

Somló Bódog jobbnak látta otthagyni Nagyváradot és visszament Kolozsvárra, ahol 1905 és 1908 között a Ferenc József Tudományegyetem Jogbölcselet és Nemzetközi Jog Tanszék rendkívüli, majd 1918-ig rendes tanáraként működött. Az abban az időszakban *Általános tanok* (1905), *A büntetőjog bölcselete* (1906), az etnológiai témájú *Der Güterverkehr in der Urgesellschaft* (1909), *Az érték problémája* (1911) és *A helyes jog elmélete* (1914) címen megjelent munkái tovább növelték szakmai rangját, megbecsültségét. Doktori iskolájában tanítványa volt a később nagy hírnevet elért – megnevesített apja után – a szegedi előnevet viselhető Lukács György filozófus is.

Kolozsvári időszakában időlegesen eltávolodott régi radikális társaitól, az

Somló Bódog jobbnak látta otthagyni Nagyváradot és visszament Kolozsvárra, ahol 1905–1908 között a Ferenc József Tudományegyetem Jogbölcselet és Nemzetközi Jog Tanszék rendkívüli, majd 1918-ig rendes tanáraként működött.

újabbak már a politikai gondolkodás korábbi ellenpólusáról kerültek ki. 1915-ben, 42 éves korában magára maradt otthonában, édesanyja meghalt, bakteriológus feleségétől, az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályában tevékenykedő és előadást tartó Bánóczi Margittól – Bánóczi József irodalomtörténész leányától – elvált. Később újra elvette őt, aki özvegyeként Jancsó Miklós neves kolozsvári belgyógyász második felesége lett.

1918-ban, az őszirózsás forradalom kitörése után a kolozsvári szociáldemokraták főispánná javasolták kinevezni. Az erdélyi helyzet bizonytalansága miatt – akkor voltak Jászi Oszkár sikertelen aradi tárgyalásai – elfogadta a budapesti jogi egyetem felkérését, az általános jogtan tanszékének professzori állását. Az egyetem és a hatalom kinevezések körüli összecsapásában a tudomány függetlenségét hirdető régi elve értelmében nem foglalt állást, s visszavonult a filozófia önmaga által emelt bástyái közé. Meghasonlott állapotában – talán nem túlzás a kijelentés – hazautazott Kolozsvárra, és édesanyja halálának ötödik évfordulóján, 1920. szeptember 28-án a Házsongárdi temetőben nyugvó sírjánál felakasztotta magát. Vagyonát a béketárgyalások előkészítésének tudományos támogatására 1918-ban alapított Területvédő Ligára, a revíziós propaganda későbbi szervezőjére hagyta végrendeletében.

Ellentmondásokkal terhes életét jól tükrözte Várady Aurélnak az Erdélyi Szemle hetilapban megjelent nekrológja. „Zsidónak született, katolikus lett, és mint felekezeten kívüli halt meg.” Senkihez nem tartozó halottnak nevezte, aki a 20. századi forrongó koreszmék diszharmonijájának áldozata.

Az egykor előadásait hallgató Reményik Sándor *Tragédia* címen Somló Bódog halálára ajánlással 1920. szeptember 30-án írt versében a költő mindenkinél erősebb érzékenységgel rakta össze azokat a mozaikképeket, melyek tragédiájáig vezettek: „Valahol lenn, megnyílt egy mély pokol, / Valahol lenn, mélyen az Ész alatt. / És a repedés tágul, egyre tágul, / A meghasonlott lélek látja ezt, / Látja – és tompán önmagába bámul. // S nincs gyöngéd kéz, mely nyúlna most felé, / S törölné verejtékes homlokát, / Mikor recsegve minden összedül, / Nincs váll, hol megtámaszthatná magát, / Nincs nyugvópont, nincs kívül, nincs belül, / A végtet mindent, mindent letarol. // Akkor eszébe jut: / Van még egy sírhant, mesz-sze valahol.”

A most közreadandó levél címzettje kövendi Várady Aurél (1868–1931) ügyvéd, hírlapíró. Jogot végzett, de a politikával is kacérkodott. A kolozsvári társadalom ismert személyisége, a város törvényhatósági bizottságának tagja. Kiváló szónokként tartották számon. Unitárius egyházának felügyelőgondnoka, a

**A most közreadandó levél
címtettje kövendi Várady
Aurél (1868–1931) ügyvéd,
hírlapíró. Jogot végzett, de
a politikával is kacérkodott.
A kolozsvári társadalom
ismert személyisége,
a város törvényhatósági
bizottságának tagja.**

Dávid Ferenc Egylet által rendezett események közreműködője. Az Erdélyi Kárpát Egyesület választmányának egyik jegyzője. Az első világháború után megszervezett Magyar Párt alelnöke, majd jogtanácsosa. Jó tollú újságíró, történeti visszaemlékezéseiért az Erdélyi Irodalmi Társaság tagjává választotta.

A levélben szereplő Jászi Viktor (1868–1915) jogász, egyetemi tanár, Jászi Oszkár (1875–1957) társadalomtudós, politikus testvére; Wlasics Gyula (1852–1937) jogász, egyetemi tanár, 1895–1903 között a Bánffy-, a Széll-, majd az első Kúen-Héderváry-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere; Lénárd Fülöp (1862–1947) fizikus, egyetemi tanár, 1905-ben Nobel-díjat kapott és Komin János (a levélben Jankó) jogász, 1907–1909 között a Magyar Világ c. lap szerkesztője.

A kéziratos levél Várady Aurél hitsorsosa, Kelemen Lajos levéltáros-történész hagyatékában maradt fent. Leőhelye: Arhivele Naționale Serviciul Județean, Cluj. (Nemzeti Levéltár Kolozsvár Megyei Szolgálat, Kolozsvár) Fond 593.

Kedves Aurél barátom!

Élek becses engedelmeddel s írásban is alkalmatlankodom neked kéréssel, amelynek tartalmát illetőleg azt hiszem elég lesz a szóbeli tárgyalás rendjén előadottakra utalnom.

Szívesen használnám fel az alkalmat, s írnék neked érdekes heidelbergi dolgokat, de tartok tőle, hogy mindaz, amit írhatnék, téged, aki a pusztán teoretikus és a közélettől olyan távol álló dolgokból, mint amilyen Heidelberg, szereted magadat távol tartani, nagymértékben untatna. Tekintettel erre a tényre, amelyet a hazai publicisztika szempontjából felette örvendetesnek kell tekinteni, nem írok sem Bekker úrról, sem Karlowáról, sem a Burschokról, sem ebédli és részben egyszersmind tálaló társaságunkról, amely pedig ha nem a magyar közélet szempontját vesszük, elég érdekesnek volna mondható.

Hazai vonatkozású dolog, amit írhatok, mindössze annyi, hogy az említett ebédli társaságnak tagja többek között Dr. Jászi Viktor is, a kecskeméti jogakadémia a közjog tanára, akit hasonlóképpen Wlasics kárhoztatott számkivetésre, és hogy a rajtunk kívül privát passzióból itt tartózkodó 3 magyar jogászgyerek a heidelbergi masamódoknál (Herr Dugó s. a. t. álnevek alatt) elég jelentékeny sikereket értek el.

Van az itteni egyetemnek egy magyar származású tanára is, Dr. Lénárd Fülöp (az akadémia éppen az idén választotta meg tagjává). Jászival tettük nála tiszteletünket, de csaknem zavarba hoztuk, mert ittléte ideje alatt derék hazánkfia (v. ö. derék tűzoltóink) annyira elszokott a magyar szótól, hogy csak nagy nehezen tudott nekünk magyarul válaszolni. Ez a körülmény annyiban vigasztaló volt ránk nézve, amennyiben valószínűvé tette, hogy Jászinak beléptünkör hangoosan tett megjegyzését: „határozott agglégényszagot szimatolok” a várakozásunk ellenére éppen ekkor a szomszéd

szobából belépő Lénárd csak meghallotta, de nem értette meg.

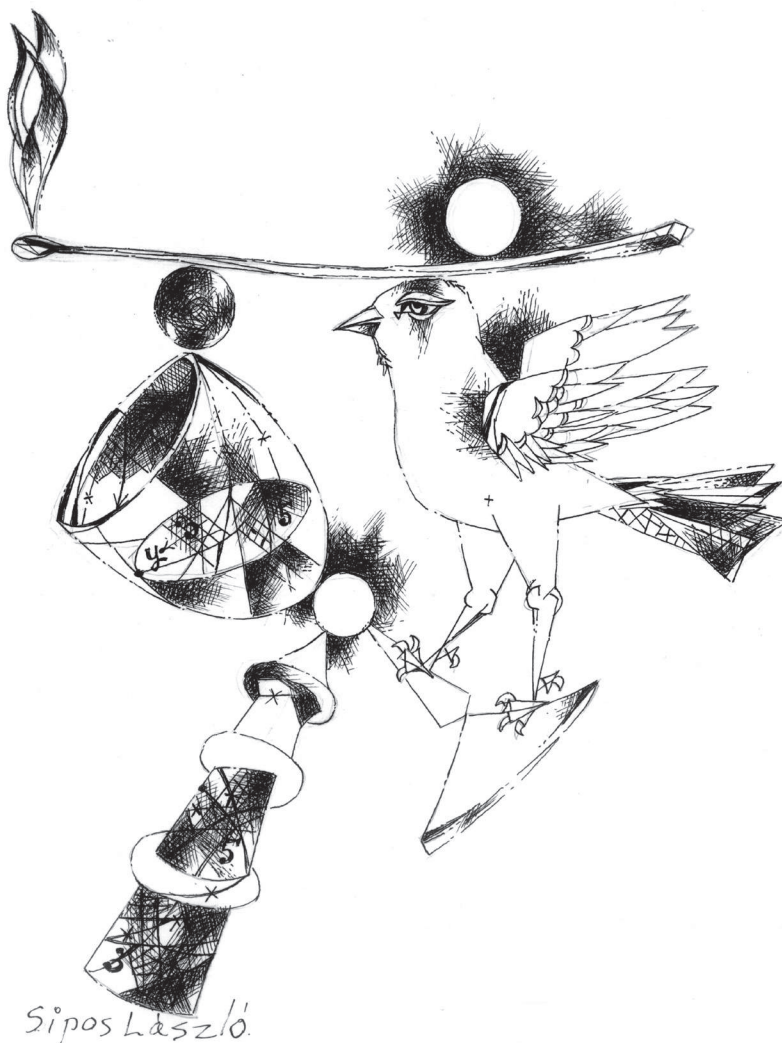
Hazajönni július elején, legkésőbb közepén fogok. Most már véglegesen arra határoztam magamat, hogy Kolozsvárt ügyvédjelöltöskedem. Ennél fogva természetesen most kétszeres fontosságú dolog rám nézve Kolozsvárt ebben az időben alkalmas irodát kapnom. A legnagyobb mértékben leköteleznél, ha e tekintetben segítségemre lenni szíves volnál.

Egy második kérésem, hogy légy szíves a mellékelt cédulát alkalom adtán Komin Jankónak kézbesíteni.

Ha írnál egy pár sort, nagy örömet szereznel velem. Egyaránt nagyon érdekelnek úgy Kolozsvár, mint a te dolgaid is.

Abban a reményben, hogy szakítsz néhány percet erre a célra, maradok

Heidelberg, 97. V. 23.
hűséges barátod
Somló Bódog
Címem: Pension Schildecker
Plöck 101.

Gábor Áron eddig ismert egyetlen eredeti bronzágyúja a Székely Nemzeti Múzeumban